

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA

Kristinos Kvaselytės,
dieninio skyriaus
V kurso studentės

Magistro darbas

**ABORTO BAUDŽIAMUMAS PAGAL LIETUVOS IR UŽSIENIO
VALSTYBIŲ ĮSTATYMUS**

**PUNISHABILITY OF ABORTION ACCORDING TO
LITHUANIAN AND FOREIGN COUNTRIES LAWS**

Vadovas lekt. J. Nocius
Recenzentas lekt. G. Sakalauskas

2007

Turinys

Ižanga	3
1. Įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už abortus, raida Lietuvoje bei užsienio valstybėse	6
2. Teisės į gyvybę apsauga	9
3. Teisėto aborto sąlygos ir atlikimo tvarka Lietuvos Respublikoje	17
4. Neteisėto aborto sudėties analizė	22
4.1 Objektas ir nukentėjusysis	23
4.2 Objektyvieji požymiai	24
4.3 Subjektas	25
4.4 Subjektyvieji požymiai	27
4.5 Neteisėtą abortą kvalifikuojantys požymiai	28
5. Aborto baudžiamumo ypatumai pagal užsienio valstybių įstatymus	30
5.1 Airijos Respublikos įstatymai	32
5.2 Lenkijos Respublikos įstatymai	33
5.3 Maltos įstatymai	34
5.4 Portugalijos įstatymai	35
5.5 Islamo valstybių įstatymai	37
5.6 Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymai ir teismų praktika	39
5.7 Kanados baudžiamasis kodeksas	41
5.8 Vokietijos Federacinės Respublikos įstatymai ir teismų praktika	42
5.9 Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas	45
5.10 Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas	46
Išvados	48
<i>Santrauka</i>	51
<i>Summary</i>	52
Panaudotų šaltinių sąrašas	53

Ižanga

Vienas iš pagrindinių baudžiamųjų įstatymų, baudžiamosios teisės uždavinių yra žmogaus, esminių jo vertybių apsauga nuo nusikalstamų veiku. Lietuvos Respublikos Konstitucija skelbia, kad žmogaus gyvybę saugo įstatymas (19 str.), žmogaus laisvė neliečiama (20 str.), žmogaus asmuo yra neliečiamas, žmogaus orumą gina įstatymas (21 str.).¹ Šios konstitucinės nuostatos yra realizuojamos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. Baudžiamųjų įstatymų paskirtis yra žmogaus, jo vertybių ir interesų apsauga.

Objektyviai kiekvienas nusikaltimas pažeidžia žmonių interesus, ir visos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies normos saugo žmogaus interesus plačiuoju aspektu. Nusikaltimai valstybei, nuosavybei, valstybės tarnybai, visuomenės saugumui ir visi kiti tiesiogiai ar netiesiogiai pažeidžia žmogaus interesus, vienaip ar kitaip daro jiems žalą arba sudaro galimybę tokiai žalai atsirasti. Tačiau nusikaltimais žmogui vadinama tik ta grupė nusikaltimų, kurių rūšinis ir tiesioginis, be to, pagrindinis objektas yra būtent žmogus kaip gamtos kūrinys, jo pagrindinės, įgimtos, galima sakyti, kūniškos vertybės. Visų valstybių baudžiamieji kodeksai numato specialius skyrius, kuriuose reglamentuojama atsakomybė už nusikaltimus žmogui – jo gyvybei, sveikatai, neliečiamumui, laisvei, orumui.²

Šio darbo tikslas yra išnagrinėti aborto baudžiamumo klausimą tiek Lietuvos Respublikoje, tiek ir užsienio valstybėse, išanalizuoti, kaip Lietuvos bei užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai reglamentuoja neteisėto aborto sudėtį. Taip pat darbe siekiama atskleisti, kaip bėgant metams keitėsi įstatymų leidėjų požiūris bei palyginti Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus šios nusikalstamos veikos atžvilgiu. Iki šiol daugelyje valstybių yra nesutariama ar abortus drausti, ar leisti pačioms moterims nuspręsti dėl jų kūne užsimezgsios gyvybės išlikimo. Lietuvos Respublikos įstatymai leidžia legalią aborto atlikimo procedūrą, bet tuo pačiu numato ir nusikalstamą veiką – neteisėtą abortą – kaip veiką, pavojingą žmogaus sveikatai ir gyvybei.

Šio darbo objektas yra Lietuvos Respublikos bei kitų valstybių baudžiamieji ir kiti įstatymai, užsienio teismų praktika, doktrina ir jurisprudencija, nagrinėjanti ir aiškinanti neteisėto aborto sudėtį.

Abortai visais laikais buvo aktuali problema tiek Lietuvoje tiek užsienio valstybėse, tačiau apie neteisėtų abortų operacijas retai kada išdrįstama prabilti. Nors daug

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. // Žin., 1992, Nr. 33–1014.

² Žr. Abramavičius A., Bieliūnas E., Drakšienė A., ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius, 2000. p. 155

žmonių diskutuoja apie tai, ar reiktų Lietuvoje ir toliau leisti vykdyti legalias aborto operacijas, ar jas uždrausti, tačiau galima pastebėti ir tokią tendenciją, kad neteisėto aborto atvejų yra užfiksuojama labai mažai, lyg tokios operacijos Lietuvoje visai nevyktų. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis per 2004 m. yra užregistruoti tik 2 neteisėto aborto atvejai. Per 2005 m. taip pat tik 2 atvejai.³ 2005 m. Lietuvos teismuose buvo nagrinėjama tik viena baudžiamoji byla iškelta dėl neteisėto aborto atlikimo.⁴ Remiantis šiais oficialiais duomenimis galima daryti išvadą, jog yra daug atvejų, kada nusikalstama veika nėra užregistruojama, o nusikaltimo subjektas taip ir nėra nubaudžiamas. Daugeliu atvejų šio nusikaltimo latentškumas pasireiškia todėl, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 142 str. yra numatyta, jog neteisėtas abortas yra daromas tik nėsčiosios sutikimu, jos prašymu. Vadinasi, nereikia tikėtis, kad apie tokius nusikaltimus praneštų pati moteris. Tuo pačiu besilaukianti moteris yra pripažįstama ir nukentėjusiaja. Nors galbūt būtų buvę protingiau tokią moterį pripažinti kaip vieną iš neteisėto aborto subjektų. Iš to kyla poreikis kuo tiksliau reglamentuoti baudžiamuosius įstatymus tokių veikų atžvilgiu bei užkirsti kelią šioms veikoms.

Nusikaltimus, pavojingus žmogaus sveikatai ir gyvybei, reglamentuoja Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XIX skyrius (toliau – LR BK).⁵ Šio įstatymo nuostatos sistemiškai plačiai nagrinėjamos darbe. Taip pat darbe remiamasi Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymu bei Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos 1994 m. sausio mėn. 24 d. įsakymu Nr. 50 Dėl nėsčtumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos, kuriuos būtina apžvelgti, norint aiškiau išanalizuoti neteisėto aborto sudėtį. Istoriniu metodu panagrinėta baudžiamųjų įstatymų raida už neteisėtus abortus visame pasaulyje.

Rašant šį darbą pagrindiniai šaltiniai buvo LR BK, 2000 m. baudžiamosios teisės vadovėlis, 1989 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Galima pastebėti, jog vis dar trūksta teisinės literatūros šia tema pagal galiojantį LR BK. Kadangi abortų tema visame pasaulyje yra pakankamai aktuali, daug naudingos informacijos buvo galima rasti medicinos straipsniuose bei internete. Rašant apie žmogaus gyvybės teisinę apsaugą, remtasi Teisės instituto tyrinėtojos Eglės Kavoliūnaitės straipsniais šia tema. Aptariant neteisėtų abortų situaciją užsienio valstybėse, tiek Europoje, tiek Jungtinėse Amerikos Valstijose, nagrinėjami konkrečių

---

³ Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvoje.
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/h2004_file.phtml?metai=2005&menuo=12&ff=1G&fnr=4 [prisijungta 2006-11-20]

⁴ Žr. Lietuvos Respublikos teismų statistikos ataskaitos.
<http://www.teismai.lt/teismai/ataskaitos/statistika.asp> [prisijungta 2007-03-04]

⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). // Žin., 2000, Nr. 89-2741.

valstybių baudžiamieji kodeksai, teismų praktika, kurios ypač gausu JAV, bei tų šalių doktrina.

Taigi, visų pirma, darbe analizuojama žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios problema, kurios neaptarus iš esmės nebūtų galima suprasti, kodėl Lietuvoje bei užsienio valstybėse nusistovėjusi būtent tokia praktika abortų baudžiamumo klausimu. Taip pat apžvelgti nusikaltimai, pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei. Toliau analizuojama neteisėto aborto sudėtis, o baigiant, lyginamuoju aspektu pažvelgta į užsienio šalių (Jungtinių Amerikos Valstijų, Vokietijos Federacinės Respublikos, Latvijos Respublikos ir kt.) baudžiamuosius įstatymus bei teismų praktiką.

1. Įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už abortus, raida Lietuvoje bei užsienio valstybėse

Abortai buvo plačiai praktikuojami jau senovės vakarų civilizacijose, nepaisant etinių diskusijų kai kuriose iš jų. Abortų teisė darė didžiulę įtaką ne tik moterims, bet ir vyrams. Šios temos kontraversiškas iki šiol kelia daug karštų diskusijų, o kartais net sukelia prievartą tarp skirtingai mąstančių oponentų.

Platonas ir Aristotelis savo kūriniuose pasisakė už abortus (esant būtinybei), Hipokratas pasisakė prieš juos. Romėnų teisėje buvo laikoma, kad gyvybė prasideda naujagimiui gimus. Vadinasi, gyvybė teisiškai ginama galėjo būti tik kūdikiui gimus. Abortai dažnai buvo laikomi legaliais, kad būtų apsaugotos vyrų (biologinio tėvo) teisės. Užuominų apie abortus galima rasti Publijaus, Senekos kūryboje, kur net gi buvo rašoma apie medikamentus, kurie gali sukelti abortą. Ankstyvosios krikščionybės filosofai nepritarė abortams, kadangi tai iškreipė žmonijos dauginimąsi, tačiau jie taip pat sutiko, kad abortas (nesusiformavusio embriono) dar nėra žmogžudystė. Tačiau krikščionybė darė įtaką vakarų civilizacijoms ir čia abortai ilgą laiką buvo draudžiami.⁶

Religinių bendruomenių vadovai visais laikais turėjo daug ir įvairių nuomonių šiuo klausimu. 1588 m. Popiežius Sikstas V išleido įstatymą, kuriame išreiškė nuomonę, jog abortai bei kontracepcija yra nusikaltimai prieš žmogaus prigimtį, o taip pat ir nuodėmė prieš vyro ir moters santuoką. Šis įstatymas po trejų metų buvo truputį sušvelnintas Popiežiaus Gregorijaus XIV, kuris pasakė, jog už abortų darymą pagal bažnyčios įstatymus neturėtų būti baudžiama griežtesnėmis bausmėmis, nei kad numato civiliniai įstatymai. Tačiau daugelio šalių pozicija abortų baudžiamumo klausimu priklausė nuo pačių valstybių ir kiekvienoje valstybėje skyrėsi. Bendrosios teisės valstybėse buvo sakoma, kad abortai galimi iki to laiko, kai vaisius pradeda judėti motinos iščiose.

Daugelis vakarų valstybių abortus pradėjo drausti tik XIX amžiuje. Valstybių konservatyviosios politinės grupuotės pasisakė prieš abortų šalininkus. Šios grupuotės rėmėsi moralinėmis nuostatomis bei medikų nuomone apie tai, kad abortai yra labai pavojingi ir jų atlikimo procedūras reikia griežtai įstatymiškai reglamentuoti.⁷

Jau XX amžiaus pradžioje daugelis valstybių pradėjo legalizuoti abortus su t. t. išlygomis, pavyzdžiui, kai reikia apsaugoti motinos gyvybę ir (kai kuriais atvejais) jos sveikatą. Sovietų Sąjungoje Leninas legalizavo abortus 1920 m., tačiau visiškai priešingai 1936 m. pasielgė Stalinas, norėdamas padidinti gimstamumą šalyje. Islandija buvo pirmoji

---

⁶ Žr. History of abortion
http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_abortion [prisijungta 2007-03-04]

⁷ *Ibid.*

vakarų valstybė, kuri legalizavo abortus (esant tam tikroms aplinkybėms), tai buvo padaryta 1935 m. Ji buvo ir viena iš tų, kurioje šis leidimas vėliau nebuvo panaikintas. Tik nedidelė dalis valstybių, daugiausiai Skandinavijos šalys, legalizavo abortus dar prieš tai, kai jie buvo legalizuoti Didžiojoje Britanijoje 1967 m. Toliau sekė ir kitos – Kanada 1969 m., JAV (daugumoje valstijų 1973 m., remiantis Federalinio Aukščiausio Teismo sprendimu, kuris leido abortų operacijas visos šalies mastu), Prancūzija 1975 m., Naujoji Zelandija 1977 m., Italija 1978 m., Nyderlandai 1980 m. Bet taip pat šios šalys nustatė ir sąlygas, kurioms esant galima atlikti abortus. 1975 m. Vakarų Vokietijos Aukščiausiasis teismas panaikino įstatymą leidžiantį abortus, kadangi, jų manymu, tai neužtikrina konstitucinių žmogaus teisių. Po Vokietijos susijungimo, nors Rytų Vokietijoje iki tol abortai buvo legalūs, buvo prietas kompromisas, kad abortai nelegalūs, tačiau tam tikrais atvejais už juos galima nebausti.⁸ Plačiau kelios iš šių valstybių aptartos toliau šiame darbe.

Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo 1918 m. buvo nutarta palikti galioti Rusijos imperijos įstatymus, kiek jie neprieštaruoja LR Konstitucijai ir visuomeniniams interesams. Baudžiamuoju kodeksu nutarta laikyti 1903 m. Rusijos imperijos baudžiamąjį statutą.⁹ Lietuvoje šis statusas daug kartų pildytas bei keistas, daryti jo vertimai į Lietuvų kalbą. Reikšmingu leidiniu buvo „Baudžiamasis statusas“ (Kaunas, 1930), redaguotas K. Jablonskio, bei spaudai parengtas S. Bieliackino ir M. Kavolio „Baudžiamasis statusas“ (Kaunas, 1934), papildytas baudžiamaisiais įstatymais ir komentarais, sudarytais iš Rusijos Senato ir Lietuvos Vyriausiojo tribunolo sprendimų bei kitų aiškinimų.¹⁰ Baudžiamojo statuto XXII skyriaus (Apie gyvybės atėmimą) 465 str. numatė atsakomybę motinai, kuri nusikalto padariusi galą savo gemalui, o 466 str. – asmeniui, kuris nusikalto padaręs galą nėščios moteriškės gemalui. Taip pat buvo baudžiamas gydytojas bei priėmėja. Aborto padarymas be nėščios moteriškės sutikimo buvo reglamentuotas griežčiausiai, kaltininkui grėsė iki aštuonerių metų kalėjimo.¹¹

Vėliau, Lietuvai tapus Sovietų Sąjungos dalimi, abortai galėjo būti atliekami tik tada, kai iškildavo grėsmė moters gyvybei ar sveikatai. Abortai dėl minėtų priežasčių galėjo būti atliekami tik gydymo įstaigose ar gimdymo namuose. Gydytojai, kurie atlikdavo šias operacijas ne tam pritaikytoje vietoje arba be priežasties, buvo baudžiami vienerių metų laisvės atėmimo bausme. Jeigu abortas buvo atliekamas antisanitarinėmis

---

⁸ *Cit op.* 6.

⁹ Vansevičius S. Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919-1940 metais. Vilnius, 1996.

¹⁰ Maksimaitis M. Lietuvos teisės šaltiniai 1918-1940 metais. Vilnius, 2001.

¹¹ Jablonskis K. Baudžiamasis statusas su papildymais. Kaunas, 1931.

sąlygomis, ar jį atlikdavo ne gydytojas, turintis specialųjį medicininį išsilavinimą, bausmė buvo 3 metai laisvės atėmimo. Asmuo, verčiantis moterį atlikti abortą taip pat buvo baudžiamas. Beje, kaip ir pati besilaukianti moteris, kuri ryždavosi neteisėtam abortui. Ji gaudavo išpėjimą ir baudą, kuri galėjo siekti 300 rublių.¹²

Lietuvoje abortai legalizuoti 1955 m., buvo nustatyta griežta jų atlikimo tvarka. Nuo 1961 m. galiojęs Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis kodeksas (toliau – LTSR BK), kurį po nepriklausomybės atkūrimo pakeitė Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, turėjo III skirsnį „Nusikaltimai asmens gyvybei, sveikatai, laisvei ir orumui“. Šio skirsnio 124 str. buvo numatyta atsakomybė už neteisėto aborto padarymą. Be 124 str., nusikaltimų, pavojingų žmogaus sveikatai arba gyvybei, buvo numatyta ir daugiau: Palikimas pavojingoje gyvybei padėtyje (128 str.); Nesuteikimas ligoniui medicinos pagalbos (123 str.); Laivo kapitono nesuteikimas pagalbos nelaimės ištiktiems žmonėms (130 str.); Vengimas išlaikyti vaikus (125 str.); Vengimas išlaikyti tėvus (126 str.).¹³

Šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (patvirtintas 2000 m. rugsėjo mėn. 26 d., įsigaliojęs 2003 m. gegužės 1 d.) neteisėtas abortas yra reglamentuotas XIX skyriuje – „Nusikaltimai, pavojingi žmonių sveikatai ir gyvybei“. Šiame skyriuje įtvirtintos veikos, kuriomis objektyviai sudaromas pavojus žmogaus gyvybei arba sveikatai, tačiau tiesiogiai nesikėsinama į šiuos gėrius arba kėsinamasi į kitus baudžiamųjų įstatymų saugomus interesus, pvz., visuomenės saugumą, todėl šias veikas galima traktuoti kaip savarankišką nusikaltimų žmogui kategoriją.¹⁴

BK XIX skyrius sudarytas iš keturių straipsnių: Neteisėtas abortas (142 str.); Privertimas darytis neteisėtą abortą (143 str.); Palikimas be pagalbos, kai gresia pavojus žmogaus gyvybei (144 str.); Grasinimas nužudyti ar sunkiai sutrikdyti žmogaus sveikatą arba žmogaus terorizavimas (145 str.).¹⁵

Skirtingai nuo galiojančio BK, kur visi nusikaltimai žmogui yra išskaidyti į atskirus skyrius, anksčiau galiojusiuose šie nusikaltimai buvo reglamentuojami viename skirsnyje. Taigi dabar nusikaltimų įvardijimas yra tikslesnis ir logiškesnis. Be to, įsigaliojus kodeksui, terminas „asmuo“ buvo pakeistas terminu „žmogus“. Taip padaryta todėl, kad asmuo gali būti ir juridinis, o BK reglamentuojant šiuos nusikaltimus, turimas mintyje tik fizinis asmuo, žmogus.¹⁶

¹² United Nations Population Division (2002). Abortion Policies: A Global Review <http://www.un.org/esa/population/publications/abortion> [prisijungta 2007-03-23]

¹³ Žr. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vilnius

¹⁴ Žr. Nocius J. Nusikaltimai žmogui. Vilnius, 1998. p. 62

¹⁵ *Cit op.* 5.

¹⁶ *Cit op.* 2., p. 156

2. Teisės į gyvybę apsauga

Medicininis požiūris užsimezgosios gyvybės širdis pradeda plakti jau 18 - 25 parą po apvaisinimo, o apie aštuntą nėštumo savaitę susiformuoja visos kūno sistemos. Tarp 9 - 10 savaitės negimęs kūdikis kraipo akutes, ryja, judina liežuvėlį. Kompromiso vis nerandantys medikai negali nustatyti momento, kada embrionas tampa žmogumi. Taigi ir dabar skirtingose valstybėse yra skirtingai reglamentuojama, nuo kada vaisių galima laikyti žmogumi. Daugeliu atvejų šį klausimą sprendžia kiekvienos valstybės įstatymų leidžiamoji valdžia, atsižvelgdama į tos valstybės ekonominį, socialinį išsivystymo lygius, tradicijas, papročius, išpažįtamą tikėjimą bei kitus veiksnius. Abortų baudžiamumas vienoje ar kitoje valstybėse yra tiesiogiai susijęs su kiekvienos iš tų valstybių pasirinkta politika, nuo kada vaisius tampa žmogumi bei nuo kada pagal jų įstatymus turėtų būti pradėta ginti teisė į gyvybę. Todėl ir šiame darbe, visų pirma, būtina išanalizuoti žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios klausimą, kadangi neaptarus pasaulyje vyraujančių pozicijų šiuo klausimu, iš esmės nebūtų galima suprasti, kodėl Lietuvoje bei užsienio valstybėse nusistovėjusi būtent tokia praktika abortų baudžiamumo klausimu.

Neabejotinai vienas svarbiausių valstybės tikslų yra jos pasirinktomis priemonėmis kuo efektyviau užtikrinti teisės į gyvybę apsaugą. Neretai žmogaus teises deklaruojančiuose tarptautiniuose dokumentuose teigiama, kad žmogaus gyvybė yra ginama nuo pradėjimo. Tačiau analizuojant atskirų valstybių baudžiamuosius įstatymus ir teismų sprendimus, dažnai galima tuo suabejoti. Nepaisant to, kad baudžiamąja teise turi būti saugomi svarbiausi visuomenės gėriai, tokia vertybė, kaip negimusio žmogaus gyvybė, neretai yra neginama.¹⁷

Norint išsiaiškinti aborto baudžiamumo ypatumus užsienio valstybėse, reikėtų paminėti, jog šiuo metu pasaulyje vyrauja kelios pagrindinės teisės į gyvybę momento nustatymo teorijos: teisė į gyvybę nuo pradėjimo, teisė į gyvybę nuo gyvybingumo (ar nustatyto laiko pagal nėštumo savaites) ir teisė į gyvybę nuo gimimo. Nors galima atrasti ir kitų teorijų, tokių kaip: pirmojo judesio teorija, pirmojo įkvėpimo teorija, virkštelės nukirpimo teorija. Paprastai žmogaus gyvybės teisinės apsaugos nustatymas grindžiamas ne teisiniais, bet kitų mokslų – filosofijos, religijos, etikos bei medicinos argumentais. Pavyzdžiui, remiantis filosofiniais ir mediciniais kriterijais, nei vaisius, nei gimęs kūdikis nėra susiformavęs žmogus. Tik ką gimęs žmogus nėra visiškai išsivystęs – toks jis

---

¹⁷ Kavoliūnaitė E. Žmogaus vaisiaus gyvybės apsauga baudžiamojoje teisėje.
[http://www.teise.org/docs/research/eglė\(pataisyta\).doc](http://www.teise.org/docs/research/eglė(pataisyta).doc) [prisijungta 2007-03-05]

tampa maždaug dvidešimties metų, tačiau tai nereiškia, kad iki to amžiaus jis neturėtų būti laikomas žmogumi. Todėl interesas išsaugoti gyvybę neturėtų būti skirtingas – kelių savaičių vaisiaus, prieš pat gimimą, gimusio, ar kelerių metų vaiko atžvilgiu. Bet tai – medicininiai bei filosofiniai argumentai. Tačiau teisinėmis priemonėmis tiesiogiai pripažinti teisę į gyvybę dar negimusiam vaikui išdrįstama gana retai. Atsižvelgiant į tai, kad vaisius tiesiogiai labai stipriai yra susijęs su moters kūnu, teisėje, nustatant žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžią, siekiama suderinti prieštaraujančius interesus, tokius kaip vaisiaus teisė į gyvybę, moters teisė į privatų gyvenimą, moters gyvybę bei sveikata ir panašiai.

Tarptautiniuose dokumentuose vengiama konkrečiai apibrėžti gyvybės pradžios momentą. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 1 straipsnyje nėra apibrėžta minimali vaiko amžiaus riba. Nurodoma: „Šioje Konvencijoje vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18 metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažinta anksčiau.“¹⁸ Vadinasi, tik deklaratyviai pripažįstama teisė į gyvybę prieš gimimą. Tiesiogiai teisę į gyvybę negimusiesiems pripažįsta tik nedaugelis valstybių (pvz., Airija, dauguma Lotynų Amerikos valstybių ir kt.). Šiose valstybėse abortai yra visiškai draudžiami, išskyrus tuos atvejus, kai tokia operacija yra būtina, norint išsaugoti nėščiosios gyvybę, sveikatą, ar yra kokių kitų komplikacijų. Jeigu vengiama nurodyti aiškų gimimo ar pradėjimo laiką, Konvencijoje paliekama lanksti ir atvira galimybė nacionaliniam įstatymų leidėjui apibrėžti, kada prasideda gyvybė. Taigi Konvencija palieka plačią ribą kiekvienai valstybei pasirinkti konfliktuojančių teisių ir interesų, dėl abortų ir šeimos planavimo, santykių. Konvencija neįpareigoja valstybių narių dėl gyvybės pradžios, tai jos nustato savo įstatymų leidyboje.¹⁹

Galima atidžiau panagrinėti dvi radikaliausias nuomones abortų baudžiamumo klausimu. Viena jų, vadinama „pro life“, remia būtent tą nuomonę, kad vaisius, nepriklausomai nuo jo išsivystymo stadijos, turėtų būti laikomas žmogumi jau nuo jo pradėjimo. Besivystantis embrionas nėra vien motinos kūno dalis – tai visiškai skirtingas biologinis darinys, esantis joje. Tuo pačiu ir jo teisės turėtų būti ginamos taip pat, kaip ir visų žmonių.²⁰ Šiai nuomonei priešinasi vadinamieji „pro choice“ sekėjai, kurie teigia, jog vaisius neturi būti ginamas, kadangi jis nėra gimęs žmogus. Jų manymu, teisę spręsti, šiuo atveju, turi kūdikio motina, kadangi tai yra jos privatus gyvenimas ir jos kūno dalis.²¹

¹⁸ Žr. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos ratifikavimo. // Žin., 1995, Nr. 60-1501. 1 str.

¹⁹ Kavoliūnaitė E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. // Teisės problemos, 2005/2 (48).

²⁰ Žr. www.prolife.com [prisijungta 2007-02-28]

²¹ Žr. www.prochoice.com [prisijungta 2007-02-28]

Akivaizdu, jog šios dvi teorijos yra visiškai priešingos viena kitai, todėl visišką jų suderinimą nėra įmanoma. Visų pirma todėl, kad abortų baudžiamumas ar nebaudžiamumas ne visada priklauso vien tik nuo įstatymų leidėjų. Juk iš esmės čia susikerta ir medicininiai, ir ekonominiai, ir socialiniai kriterijai, todėl priimti abiem pusėms palankų sprendimą, reikia pripažinti, būtų be galo sunku. Daugeliu atvejų, įstatymų leidėjai ar teismai, spėsdami šį klausimą, bijo prisiimti didžiulę atsakomybę, kadangi kategoriškai paremdami vieną ar kitą nuomonę, gali sulaukti neigiamų pasekmių. Bet kokių atvejų kažkuri pusė liktų nepatenkinta ir ateityje prieštaravimų vis tiek nebūtų išvengta. Tačiau vis plačiau kalbama apie būtinybę suvienodinti teisės į gyvybę pradžios nustatymą dėl daugelio tikslų: taip būtų išsprendžiami šiuo metu nevienodai traktuojami klausimai ne tik baudžiamojoje teisėje, bet ir reguliuojant civilinius santykius. Nepanašu, kad filosofai, teismai, mokslininkai, įstatymų leidėjai iki šiol būtų priėję prie bendros išvados apie tai, ar vaisius pripažįstamas žmogumi ir nuo kada turi būti ginamos jo teisės. Dėl to ir susidaro nepagrįstai dideli skirtumai tarp atskirų teismų, valstybių praktikos ir argumentacijos. Vis dėlto, vertinant teisės į gyvybę tam tikrose stadijose pripažinimo argumentus, galima išvesti bendras gaires, kuria linkme formuojasi pasaulio bendruomenės pozicija.²²

Kaip minėta, pagrindinės teisės į gyvybę gairės nustatomos tarptautiniais dokumentais, kurių priežiūrą įgyvendina tarptautiniai teismai, ir kurių sprendimais remdamosi valstybės tarptautinių dokumentų dalyvės nustato savo nacionalinį reglamentavimą. Kai kuriais atvejais dėl vaisiaus gyvybės apsaugos pasisako konkrečių valstybių Konstituciniai teismai ar analogiškas funkcijas įgyvendinančios institucijos. Šiuo metu daugelio valstybių baudžiamieji įstatymai, susiję su žmogaus vaisiaus gyvybės apsauga, yra gana nekonkretūs. Iš esmės galima išskirti tris grupes nuostatų, kuriomis yra ginama arba, esant tam tikroms aplinkybėms, gali būti ginama žmogaus vaisiaus gyvybė: visų pirma, tai yra nuostatos, kuriomis numatoma atsakomybė už nužudymus. Dažniausiai pačiame baudžiamajame įstatyme nebūna paaiškinta, kada žmogaus gyvybė prasideda ir kada baigiasi. Tai yra numatoma arba kituose įstatymuose, arba tai vertina teismai. Antra, kai kurių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra numatoma atsakomybė už žmogaus vaisiaus gyvybės atėmimą (paprastai, priešingą moters valiai).²³ Trečia, žmogaus vaisiaus gyvybės apsauga kai kuriais atvejais numatoma baudžiamojo įstatymo nuostatose, kuriomis draudžiami abortai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad valstybių pozicija dėl žmogaus vaisiaus teisės į gyvybę pripažinimo dažnai yra vertinama

---

²² *Cit op.* 19.

²³ Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. <http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022> [prisijungta 2007-03-12]

remiantis nacionalinėmis nuostatomis dėl abortų. Tačiau ši pozicija visiškai nereiškia to, kad vaisius yra ginamas labiau nei jo motina. Jei tik vėlesnėse nėštumo stadijose kyla pavojus moters gyvybei, aborto operacija bet koku atveju yra leidžiama. Kaip ir pirmuoju atveju, neteisėto aborto sąvoka dažniausiai aiškinama ne tik baudžiamajame įstatyme, bet ir kituose teisės aktuose.²⁴

Vis dėlto, nagrinėjant atskirų valstybių baudžiamuosius įstatymus bei teismų praktiką, akivaizdu, kad abortų draudimas ar leidimas kartais priklauso net gi nuo skirtingų bylos aplinkybių, taigi gali būti vertinama skirtingai. Toks skirtingas reglamentavimas dažnai susilaukia nepalankių piliečių atsiliepimų, kadangi nėra aiški valstybės politika tuo klausimu. Todėl būtina, kad Konstitucinis ar analogiškas funkcijas įgyvendinantis teismas išreikštų nuomonę dėl abortų, kad valstybė turėtų aiškia ir logišką savo poziciją šiuo klausimu.

Europos žmogaus teisių teismas taip pat iki šiol vengia atsakyti, ar žmogaus vaisius gali būti prilyginamas žmogui, kad jo gyvybė būtų ginama lygiai taip pat, kaip ir žmogaus gyvybė. Bene ryškiausias šioje srityje yra 2004 m. liepos 8 d. Europos žmogaus teisių teismo sprendimas *Vo/Prancūzija*,²⁵ kuriame Teismas pasisakė, jog nėra nei pageidautina, nei įmanoma atsakyti į klausimą, ar negimęs vaikas yra asmuo, kaip apibrėžta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnyje (*Kiekvieno asmens teisę į gyvybę saugo įstatymas. Negalima tyčia atimti niekieno gyvybės, nebent yra vykdomas teismo nuosprendis dėl nusikaltimo, už kurį tokią bausmę nustato įstatymas*)²⁶.

Nors ir kritikuojamas už tai, kad neišreiškia savo tvirtos pozicijos dėl to, ar vaisiaus gyvybei yra taikomas Konvencijos 2 straipsnis, Europos žmogaus teisių teismas paliko galimybę valstybėms pačioms apsispręsti, kokį teisinį statusą suteikti žmogaus vaisiui. Todėl valstybių praktika šioje srityje yra gana įvairi.²⁷

Įvairios valstybės nustato skirtingą laikotarpį, iki kurio vaisius gali būti pašalinamas: Prancūzijoje vaisiaus gyvybė pradedama ginti nuo 10 savaičių, Švedijoje – nuo 20, Anglijoje – nuo 28 savaičių, Lietuvoje – nuo 12 savaičių. Tai yra legalūs terminai, iki kada moteris gali nutraukti savo nėštumą. Didesnis terminas taikomas, kuomet kyla pavojus moters gyvybei ar gresia kitokios komplikacijos.²⁸

²⁴ *Cit op.* 17.

²⁵ VO v. FRANCE - 53924/00 [2004] ECHR 326 (8 July 2004).
www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/2004/326.html [prisijungta 2007-03-12]

²⁶ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7. // Žin., 2000, Nr. 96-3016.//Žin., 2000, Nr. 96-3016. 2 str.

²⁷ *Cit op.* 17.

²⁸ Žr. Litvinaitė S. Abortas: pasirinkimas ar žmogžudystė?

<http://www.skrynia.lt/modules.php?name=News&file=article&sid=740> [prisijungta 2006-11-10]

Kaip minėta, kai kuriose užsienio valstybėse abortai visai draudžiami ir taip ginamas dar negimęs vaisius. Iš Europos Sąjungos valstybių dažniausiai išsiskiriamos Lenkija bei Airija. Iš esmės valstybės vadinamos „draudžiančiomis abortus“ tais atvejais, kai šie yra draudžiami dėl socialinių priežasčių. Po 1997 m. padarytų įstatymų pakeitimų Lenkijoje abortai yra leidžiami tik šiais atvejais: jeigu nėštumas kelia grėsmę motinos gyvybei arba sveikatai ir tokią grėsmę patvirtina kitas nei abortą atliekantis gydytojas; jeigu nustatoma didelė tikimybė, kad vaisiui gali būti padaryta didelė ir nepataisoma žala, arba jeigu yra didelė tikimybė, kad gimęs vaikas sirgs nepagydoma liga, keliančia grėsmę jo gyvybei, ir tai patvirtina kitas nei abortą atliekantis gydytojas; jeigu yra patvirtintas įtarimas, kad moteris pastoję dėl nusikalstamos veikos, ir tai turi patvirtinti teisėsaugos pareigūnas.²⁹ Tačiau būtent todėl, kad abortai, esant kitoms sąlygoms, yra draudžiami, šiose valstybėse ypatingai išaugo nelegalių abortų skaičius, kurį galima būtų pavadinti tiesiog katastrofišku. Lenkijoje moterys po nelegalių abortų miršta dėl tinkamos gydytojų priežiūros stokos. Lenkijoje nelegalių abortų darymo sistema ypač išplitusi didžiuosiuose miestuose, čia klesti ir abortų turizmas. Tai rodo ir ta aplinkybė, kad Lenkijos kaimyninės valstybės, Vokietija, taip pat ir Lietuva, savo medicinos priežiūros įstaigose kartais sulaukia besilaukiančių Lenkijos moterų, kad joms čia būtų atliktas abortas.

Kelios moterys iš Airijos bylinėjasi Europos Žmogaus Teisių Teisme dėl abortų draudimo šioje šalyje: pasak jų toks draudimas pažeidžia jų esmines žmogaus teises. Taigi matyti, kad ne visais atvejais abortų draudimas vienoje ar kitoje valstybėje padeda išspręsti vaisiaus gyvybės išsaugojimo klausimą. Juk bandant tokiais draudimais išsaugoti dar negimusią gyvybę, daugeliu atveju nukenčia moteris.³⁰

Grįžtant prie aptartų visuomenėje vyraujančių kryptų, kurių vienos šalininkai deklaruoja, kad žmogaus vaisiaus gyvybė yra lygiavertė gimusio žmogaus gyvybei, o kitos šalininkai teigia, kad žmogaus vaisiaus gyvybei negalima suteikti apsaugos, lygiavertės žmogaus gyvybės apsaugai, dėl ekonominių, socialinių priežasčių ir moters teisės į privatą gyvenimą, matyti, kad Airijoje, Lenkijoje ir kitose valstybėse, kuriose draudžiami abortai, vyrauja pirmosios krypties idėjos; kitose valstybėse, kuriose abortai leidžiami dėl ekonominių, socialinių priežasčių bei dėl moters pasirinkimo laisvės, vyrauja pastarosios krypties idėjos.

Visuomenė nesutaria ne tik dėl to, ar vaisius turėtų būti laikomas žmogumi, bet ir dėl to, kokiais teisės aktais turėtų būti nustatyta jų teisinė apsauga. Baudžiamosios teisės esmė yra tai, kad jos normomis nustatoma svarbiausių visuomenės gėrių apsauga, o už

---

²⁹ Žr. Nowicka, W. The Anti-Abortion law in Poland. The Report, September 2000. http://www.federa.org.pl/english/reports/report00/rep00_3.htm#1 [prisijungta 2007-03-12]

³⁰ Žr. Abortas: moters teisė Europos Sąjungoje? www.dickute.lt [prisijungta 2006-11-05]

padarytus pažeidimus grasinama atitinkamomis sankcijomis. Be to, ja saugomi ne visi, o tik svarbiausi visuomenėje gėriai.³¹ Taigi kokie gėriai turi būti labiausiai saugomi, nustatoma visuomenės susitarimu, kurios valią išreiškia įstatymų leidėjas. Akivaizdu, kad vienas pagrindinių baudžiamosios teisės objektų yra žmogaus gyvybė. Tačiau jos apsauga dažniausiai priklauso nuo to, kaip pati visuomenė tai supranta. Jeigu nepaisant biologinių ir medicininių įrodymų visuomenėje vyrauja nuomonė, kad žmogus yra žmogumi tik nuo gimimo, tai dar negimusio žmogus gyvybė negali būti pripažįstama pagrindiniu visuomenės gėriu, kuriam reikia apsaugos. Be to, net ir įtvirtinus konkrečią nuostatą baudžiamajame įstatyme, ta norma neveiks, jeigu nebus visuotinai pripažinta.³² Ir vis gi nuostatų įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme nurodo griežtą valstybės politiką tuo klausimu. Kai Vokietijos Konstitucinis teismas priėmė sprendimą dėl to, kad Konstitucijos nuostata, numatanti, jog „kiekvienas turi teisę į gyvybę“ yra taikoma ir žmogaus vaisiaus atžvilgiu, buvo svarstoma, ar ši žmogaus vaisiaus teisė turėtų būti ginama baudžiamuoju įstatymu. Buvo nuspręsta, kad baudžiamosios sankcijos yra būtinos, siekiant užtikrinti, kad pirmenybė būtų teikiama būtent teisei į gyvybę, o ne kitiems interesams.

Žvelgiant į įvairių valstybių baudžiamosios teisės nuostatas, teismų sprendimus bei doktriną, tampa akivaizdu, kad šiuo metu ir abortų draudimas, ir jų leidimas neduoda laukiamų rezultatų. Valstybių, kuriose nepripažįstama vaisiaus teisė į gyvybę, teisė tampa nelogiška, kai ji prieštarauja gamtos dėsniams, tuo tarpu griežtas abortų ribojimas, kaip matyti iš Lenkijos bei Airijos pavyzdžio, nepasiteisina. Ten iki šiol abortai yra daromi, tik tai atliekama nelegaliai, moterys rizikuoja savo sveikata rinkdamosi neregistruotas sveikatai kenksmingas chemines abortuojančias priemones, klesti nelegalūs abortai ir abortų turizmas. Norėtusi, kad baudžiamosiomis priemonėmis žmogaus gyvybė būtų ginama visose stadijose ir tokios nuostatos būtų veikiančios. Tačiau matome, kad baudžiamoji teisė galbūt nėra tinkama sritis, kur reikėtų imtis pirminių priemonių. Kadangi čia verdančios aistros, kai tai viena, tai kita radikali nuomonė ima viršų, parodo tik tuometinį vienos ar kitos politinės jėgos prioritetą. Siekiant nuoseklaus vaisiaus teisės į gyvybę reglamentavimo, reikia, kad būtų aiškiai išreikšta valstybės pozicija. Tačiau svarstyтина, kiek tikslinga tai atlikti baudžiamajoje teisėje, ar negalima tam pasirinkti alternatyvių priemonių. Kyla klausimas, kiek vertas tokio griežto valstybės požiūrio įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme, kai yra aišku, kad visuomenė tokios pozicijos nepripažįsta. Tai aiškiai matoma iš Vokietijos bei JAV praktikos. Todėl darytina išvada,

---

³¹ Žr. Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., ir kt. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius, 1996. p. 16-17.

³² *Cit op.* 17.

kad siekiant ateityje baudžiamojoje teisėje suteikti žmogaus vaisiaus gyvybei pilnavertę apsaugą, dabar reikia visą dėmesį ir pastangas skirti ne tik baudžiamosioms priemonėms, bet būtent kitoms teisinėms ir neteisinėms priemonėms. Jau ir šiuo metu užsienio valstybėse, pavyzdžiui, Vokietijoje, Lenkijoje, Skandinavijos šalyse, egzistuoja nėščiąjų konsultacijų sistema, ypač tų, kurios ryžtasi abortui (šiuo atveju išskyrus Lenkiją). Tačiau ir šiose valstybėse yra tam tikrų tų sistemų trūkumų.³³

Visų pirma reikia, kad būtų išreikšta valstybės pozicija, deja, kaip rodo Vokietijos pavyzdys, baudžiamajame įstatyme pozicijos išreiškimas nėra svarbiausia priemonė. Kai nėra išreikšta konkreti pozicija, vien tik valstybės intereso saugoti žmogaus vaisiaus gyvybę neužtenka, nes tik pripažinusi vaisiaus teisinį statusą valstybė bus pati įpareigota visais atvejais ginti jo prigimtines teises, o ne tik vertinti žmogaus vaisių kaip teisės objektą, kuriam ji yra suinteresuota teikti apsaugą, ir tai daryti tada, kada patogu.³⁴ Antra, reikia kitaip formuoti visuomenės nuomonę, visų pirma atskleisti natūralius biologinius procesus, kas daugeliui iki šiol nesuvokiama. Juk dažnai vaisius besąlygiškai yra laikomas moters kūno dalimi, arba teigiama, kad spermatozoidas arba kiaušinėlis yra toks pats žmogus, kaip ir apvaisintas kiaušinėlis. Reikia skleisti žinias apie šeimos planavimą, kad abortas nebūtų laikomas svarbiausia šeimos planavimo priemone.

Lietuvoje vaisiaus teisė į gyvybę praktiškai nėra ginama. Civilinėje teisėje minimaliai, baudžiamojoje iš viso nepripažįstama vaisiaus teisių apsauga (išskyrus minimalią apsaugą, kai užsiminta, kad draudžiamas mokslinis eksperimentas su vaisiumi, jei įstatymai nenustato kitaip). Apie vaisiaus teisės į gyvybę pradžia kalbama nedaug, bet tai nereiškia, kad nėra problemos. Remiantis užsienio valstybių praktika, Lietuvoje reikėtų daugiau dėmesio skirti reglamentavimui, susijusiam su negimusių vaikų teisės į gyvybę apsauga.³⁵

Civilinės teisės požiūriu vaisius neturi civilinio teisinio, taigi nėra teisės subjektas. Fizinis asmuo, kaip civilinės teisės subjektas, atsiranda tik gimęs. Iki tol vaisius yra teisinės apsaugos objektas. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – LR CK) 2.3 str. 1 d. numato, jog fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas.³⁶ Kadangi civilinio teisinio atsiradimas siejamas su gimimo momentu, labai svarbu, kada asmuo laikomas gimusiu. Konkrečius medicininius kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, naujagimis įkvėpė savarankiškai ar ne,

---

³³ *Cit op.* 17.

³⁴ Žr. German Federal Constitutional Court abortion decision. BVerfGE 39, 1 http://swiss.csail.mit.edu/~rauch/nvp/german/german_abortion_decision2.html [prisijungta 2007-03-05]

³⁵ *Cit op.* 19.

³⁶ Žr. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). //Žin., 2000, Nr. 74-2262. 2.3 str.

t. y. jis gimė gyvas ar ne, nustato specialus įstatymas. LR CK 2.2 str. 3 d. įtvirtina prezumpciją, kad tais atvejais, kai negalima nustatyti, ar vaikas gimė gyvas, ar negyvas, pripažįstama jį gimus gyvą. Kai gimdoma sveikatos priežiūros įstaigoje, ar prižiūrint gydytojui, konstatuoti, vaikas gimė gyvas ar ne, nesudėtinga. Tačiau kartais gimdoma ekstremaliomis sąlygomis, be gydytojų priežiūros, ir tokiu atveju gali būti sunku nustatyti, ar kūdikis gimė gyvas. Jeigu ir atlikus ekspertizę, negalima tiksliai nustatyti šio fakto, taikoma minėta prezumpcija. Ši norma svarbi ne tik civilinei, bet ir baudžiamajai teisei, kai sprendžiama dėl baudžiamosios atsakomybės.³⁷

Baudžiamojoje teisėje vadovaujamosi Lietuvos Respublikos Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymu, kuris numato, kad vaiko gimimas – tai gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo. Vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Vaisius gyvybingas laikomas tik tada, kai jis savarankiškai kvėpuoja ir jo širdis plaka.³⁸ Taigi Lietuvos baudžiamoji teisė vaiko gyvybę pradeda ginti tik jam gimus. Tuo tarpu negimusio vaiko gyvybė nėra ginama, išskyrus jau minėtą atvejį, kai LR BK 35 str. numato, jog yra draudžiamas mokslinis eksperimentas su nėščia moterimi ir jos vaisiumi. Neteisėto aborto padarymas yra laikomas ne nusikaltimu žmogaus gyvybei (kadangi vaisius teisiškai nėra laikomas žmogumi), bet jis priskirtinas prie nusikaltimų, pavojingų žmonių sveikatai ir gyvybei. Tuo tarpu yra šalių, kurių baudžiamuosiuose įstatymuose neteisėtas abortas yra priskiriamas prie nusikaltimų žmogaus gyvybei (pvz., Vokietijos Federacinė Respublika).³⁹

Nelegalaus aborto pavojingumas sveikatai ir gyvybei pasireiškia tuo, kad darant tokį abortą, moteriai, kuriai atliekama nelegali operacija, gali kilti įvairių komplikacijų tiek operacijos metu, tiek ir po jos. Įdomu yra ir tai, kad LR BK 142 str. numatyta nusikaltimo sudėtis reikalauja, kad operacija būtų daroma būtent nėščiosios prašymu ar su jos sutikimu. Turėtų kilti klausimas, kodėl nėščioji negali būti pripažinta šio nusikaltimo subjektu (kartu su jau numatytaisiais)? Juk šiuo atveju moteris yra nusikaltimo kurstytoja ar organizatorė. Kadangi pats vaisius nėra ginamas Lietuvos baudžiamųjų įstatymų, tuo pačiu jis negali būti pripažįstamas nukentėjusiuoju. Bet čia yra diskutuotinas klausimas, ar vis gi negalima būtų pasiremti kitų valstybių praktika (Vokietijos Federacinės Respublikos bei Kanados) ir mūsų baudžiamuosiuose įstatymuose numatyti nėščią moterį kaip šio nusikaltimo subjektą.

---

³⁷ Žr. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, 2002. p. 19-20.

³⁸ Žr. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas // Žin., 2002, Nr. 43-1602.

³⁹ Žr. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas.

<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm#218> [prisijungta 2006-11-05]

3. Teisėto aborto sąlygos ir atlikimo tvarka Lietuvos Respublikoje

Šiuo metu abortų tvarką reglamentuoja Sveikatos apsaugos ministerijos 1994 m. sausio mėn. 28 d. įsakymas Nr. 50 Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos.⁴⁰

Abortas – sąmoningas nėštumo nutraukimas pagal medicines, socialines arba asmenines indikacijas. Tai gyvybės, esančios moters gimdoje (priklausomai nuo vystymosi stadijos, gemalo arba vaisiaus), sunaikinimas chirurginiu būdu ar kitomis priemonėmis. Legalus abortas atliekamas tik medicinos įstaigoje ir gydytojo; kitur atlikus abortą (taip vadinamas neteisėtas abortas), gali iškilti daug papildomų pavojų nėščiajai. Daugelyje šalių, taip pat ir Lietuvoje, nėštumą leidžiama nutraukti tik iki 12 nėštumo savaitės, o neteisėtas nutraukimas laikomas nusikaltimu.⁴¹

Nėštumo nutraukimą moters noru reglamentuoja galiojantys Lietuvos Respublikos įstatymai. Moteriai pageidaujant, leidžiama nutraukti nėštumą iki 12 savaičių, jei nėra šiai operacijai kontraindikacijų. Kontraindikacijos nėštumui nutraukti: ūmūs ir poūmiai genitalijų uždegimai; ūmūs ir poūmiai kitos lokalizacijos uždegimai; ūmios infekcinės ligos. Nėštumo nutraukimo operaciją leidžiama atlikti tik išgydžius šias ligas.⁴²

Didesnį nei 12 savaičių nėštumą leidžiama nutraukti, kai jis gresia moters gyvybei ir sveikatai. Jei dėl nėštumo motinos gyvybei ir sveikatai gresia pavojus, jis nutraukiamas, neatsižvelgiant į nėštumo laiką. Nėštumas nutraukiamas tik atsiradus realiai grėsmei motinos sveikatai ir gyvybei.⁴³

Atsižvelgiant į tai, kuris nėštumo mėnuo nėščiajai, kai ji kreipiasi į gydytoją, parenkamas tinkamiausias aborto būdas.

Plačiausiai pasaulyje taikomas chirurginis abortas (jų efektyvumas 99 proc.), kai naudojami specialūs įrenginiai ir instrumentai, kuriais embrionas pašalinamas iš gimdos. Paprastai chirurginės intervencijos metu atliekamas vietinis nuskausminimas, rečiau – bendroji nejautra. Dažniausiai naudojamas vakuuminis išsiurbimas. Atliekamas iki 12 nėštumo savaitės. Paralyžiuojami, po to išstempiami gimdos kaklelio raumenys. Į gimdą įkišamas vamzdelis, vaisius suplėšomas ir ištraukiamas siurbliu. Taip pat gali būti atliekamas gimdos turinio išsiurbimas ir ertmės išgramdymas. Atliekamas 7-12 nėštumo

⁴⁰ LR Sveikatos apsaugos ministerijos 1994 m. sausio mėn. 28 d. įsakymas Nr. 50 Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos // Žin., 1994, Nr. 18-229.

⁴¹ Žr. Abortas. Straipsnis iš Vikipedijos, laisvosios enciklopedijos. <http://lt.wikipedia.org/wiki/Abortas> [prisijungta 2006-12-23]

⁴² *Cit op.*, 40., 1.1-1.2 d.

⁴³ *Ibid.*, 2.1 d.

savaite. Praplėtus gimdos kaklelį vaisius išsiurbiamas. Gimdos sienos nugramdomos aštrių grandikliu ir dar kartą išsiurbiamas turinys.⁴⁴

Daugiau kaip prieš 10 metų pasaulyje pradėtas taikyti medikamentinis abortas. Lietuvoje jis taip pat taikomas apie 10 metų. Tai nėštumo nutraukimas tam skirtais medikamentais. Jis naudojamas Europoje, Šiaurės Amerikoje, Kinijoje ir kai kuriose besivystančiose šalyse. Iš biomedicininų tyrimų, Pasaulio sveikatos organizacijos duomenų žinoma, kad šis abortas yra saugus, efektyvus ir priimtinas kaip alternatyva chirurginiam metodui. Didesnės pasirinkimo galimybės pozityviai keičia moterų gyvenimą.⁴⁵

Dažniausiai medikamentinis abortas atliekamas, pasitelkiant dvi priemones. Viena jų – Ru – 486. Tai didelį atgarsį ir diskusijas sukėlęs medikamentas. Išgėrus tablete, vaisiujė blokuojamas gyvybiškai svarbus hormonas. Vaisius motinos iščiose miršta iš „bado“. Metodas efektyviausiai veikia iki 49 nėštumo dienos. Antras būdas – nėštumo nutraukimas metotreksatu. Tai onkologijoje plačiai naudojamas vaistas, jis slopina vaisiaus formavimąsi ir sukelia abortą.⁴⁶

Paprastai medikamentinio aborto režimą sudaro dviejų vaistų skyrimas paeiliui, gydytojui prižiūrint moters sveikatos būklę asmens sveikatos priežiūros įstaigoje. Pvz., Prancūzijoje privalomi mažiausiai trys vizitai į kliniką. Pirmiausia teikiamas išsamus konsultavimas, atliekamas fizinis ištyrimas ir nustatomas nėštumo dydis. Pirmojo vizito metu moteris gauna vieną medikamentų dozę, ir yra gydytojo priežiūroje 30 min. Po dviejų dienų – antras vizitas. Skiriama antroji vaistų dozė, ir moteris lieka klinikoje gydytojo prižiūrima 4 val. Po dviejų savaitių moteris turi grįžti į kliniką pasitikrinti, ar nėštumas nutrauktas. Jei nėštumas liko, tada taikomas chirurginis metodas. Maždaug 50 proc. moterų abortas įvyksta antrojo vizito klinikoje metu, beveik 75 proc. – praėjus 24 val. po antrosios vaistų dozės.⁴⁷

Nuo tada, kai metodas buvo įteisintas Prancūzijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, kiek pakito šių procesų režimai, bet visi liko moksliskai pagrįsti. Todėl vienur imamos mažesnės vaistų dozės, kitur antroji medikamentų dozė išgeriama namuose. Šios variacijos yra saugios ir efektyvios. Ypač priimtinas moterims tapo būdas, kai antroji dozė išgeriama namuose.⁴⁸

---

⁴⁴ Žr. Anglickis M. Abortas po ar tablete prieš. „Sveikas žmogus“, 2006, Nr. 9.

<http://www.sveikaszmogus.lt/index.php?pagrid=meile&lid=2&rodyti=str&strid=35589&subtema=56> [prisijungta 2007-03-13]

⁴⁵ Žr. Medikamentinis abortas.

<http://www.sveikaszmogus.lt/index.php?pagrid=forumtema&lid=2&temid=188> [prisijungta 2007-03-13]

⁴⁶ *Cit op.* 44.

⁴⁷ *Cit op.* 45.

⁴⁸ *Cit op.* 44.

Studijos parodė, kad veiksmingiausias (95 proc.) medikamentinis abortas esti, kai nėštumo laikas – 7-8 savaitės. Moterys medikamentinį abortą renkasi dažniau nei chirurginį, kadangi jis gali būti atliekamas anksčiau, kai nėštumas yra mažesnis; nereikia intervencinės procedūros ar chirurgijos; nereikia nuskausminimo; pašalinis poveikis (ne kraujavimas) trunka labai trumpai; nėra gimdos perforacijos (pradūrimo) ar gimdos kaklelio sužeidimo rizikos; didesnis privatumas; pati moteris gali daugiau kontroliuoti savo kūną.⁴⁹

Abortas yra socialinė ir medicininė problema, tad gydytojas privalo aptarti su moterimi jos pasirinkimo galimybes, medicininius ir psichologinius tokio apsisprendimo padarinius. Gydytojas privalo moteriai išaiškinti tokių operacijų atikimo eigą bei įspėti apie vėliau galinčius iškilti padarinius. Bet tuo pačiu pagal šiuo metu galiojančius Lietuvos įstatymus moteriai yra suteikta visiška apsisprendimo laisvė, ji pati gali nuspręsti, gimdyti kūdikį, ar tuo gyvenimo tarpsniu jo atsisakyti. Nors Lietuvoje yra atliekamos legalios aborto operacijos, bet niekas negali paneigti, kad jos yra pavojingos, kadangi dažnai kyla įvairių komplikacijų, prasidėti infekcinės ligos, uždegimai, moterys gali tapti nevaisingos. Daugeliu atvejų komplikacijos gali pasireikšti ne tik fiziniais, bet ir psichologiniais susirgimais. Bet koku atveju, moteriai tai yra šokas bei psichologinė trauma, apie ką moterys galbūt visai nepamąsto prieš apsispręsdamos tokiai operacijai.

Iki nėštumo nutraukimo operacijos moteris turi raštu pareikšti apie savo apsisprendimą nutraukti nėštumą. Nutraukiant nėštumą nepilnametėms iki 16 metų, būtinas, o nuo 16 iki 18 metų pageidautinas raštiškas sutikimas vieno iš tėvų, įtėvių, globėjų, rūpintojų ar faktiškai jas auginančių asmenų. Sutikimą duodantis asmuo turi atvykti pats arba jo rašytinis sutikimas turi būti patvirtintas notaro. Nėštumo nutraukimo operacijos atliekamos tik nuskausminus.⁵⁰

Dėl savo religinių ar moralinių įsitikinimų gydytojas turi teisę atsisakyti nutraukti nėštumą, išskyrus tuos atvejus, kai tai būtina moters gyvybei išsaugoti. Gydytojui atsisakius nutraukti nėštumą, moteris turi būti informuojama, kur gali tai padaryti. Nėštumo nutraukimo būdas turi būti nekenksmingas moters sveikatai.⁵¹

Kaip buvo minėta, legalus abortas atliekamas tik medicinos įstaigoje ir gydytojo, kadangi kitur atlikus abortą, gali iškilti komplikacijų nėščiajai. Abortas pats savaime, kaip nėštumo nutraukimo operacija, jau yra pavojingas. O kalbant apie nelegalų abortą, reiktų paminėti, jog pavojingumas sveikatai ir gyvybei pasireiškia tuo, kad darant tokį abortą,

---

⁴⁹ *Cit op.* 45.

⁵⁰ *Cit op.* 40.

⁵¹ Žr. Lietuvos akušerių-ginekologų draugijos Etikos kodeksas.

<http://bioetika.sam.lt/index.php?1916118189> [prisijungta 2007-03-07]

moteriai, daug dažniau kyla įvairios komplikacijos tiek operacijos metu, tiek ir po jos. Galbūt moterys nesusimąsto apie nelegalaus aborto sunkias pasekmes, kadangi priimdamos tokį sprendimą, dažniausiai būna nestabilios emocinės būsenos. Tačiau aplinkybė, jog moteris tuo metu būna sutrikusi, jokių būdu neturėtų būti priežastis, paneigianti jos kaltę dėl nelegalios operacijos atlikimo. BK 142 str. numatyta nusikaltimo sudėtis reikalauja, kad operacija būtų daroma būtent nėščiosios prašymu ar jos sutikimu. Moteris pati nusprendžia, ar jai gimdyti ar nutraukti nėštumą, bet šiuo atveju, moteris taip pat pati nusprendžia, kad ji nori nelegalios aborto operacijos. Todėl kyla logiškas klausimas, kodėl nėščioji negali būti pripažinta šio nusikaltimo subjektu (kartu su jau numatytaisiais)? Ir kodėl ji pripažįstama nukentėjusiaja? Aišku, negalima paneigti, jog nelegali operacija dažniausiai būna pavojinga ir komplikacijos kyla būtent moteriai, jos sveikata ir gyvybė atsiduria pavojuje. Be to, pats vaisius nėra ginamas Lietuvos baudžiamųjų įstatymų, taigi būtų nelogiška jį pripažinti nukentėjusiuoju. Tačiau nagrinėjant klausimą dėl galimos nėščiosios atsakomybės, reiktų prisiminti, jog vienas iš baudžiamosios teisės uždavinių yra išaiškinti nusikalstamą veiką bei nubausti dėl to kaltus asmenis. O šiuo atveju, moteris yra nusikaltimo kurstytoja, organizatorė, vadinasi jos įtaka bei kaltė, darant šį nusikaltimą, lyg ir neturėtų būti paneigtos. Kodėl moteris neturėtų atsakyti kartu su asmenimis, įvykdžiusiais neteisėtą abortą?

Rengiant galiojantį LR BK daugelis straipsnių buvo perimta iš prieš tai galiojusio baudžiamojo kodekso, kuris moterį taip pat pripažino nukentėjusiaja, o ne nusikaltimo subjektu.⁵² Galbūt todėl nėščiosios statusas šios nusikalstamos veikos atžvilgiu nebuvo pakeistas ir apie tai nebuvo svarstyta. Tačiau, kaip buvo minėta, Lietuvoje iki 1955 m. galioję įstatymai leido abortus tik ypatingai išskirtiniais atvejais, o už neteisėtai atliktą operaciją, buvo baudžiamas ne tik tas asmuo, kuris atlikdavo neteisėtą abortą, bet taip pat ir moteris, prašiusi tokios operacijos.

Be to, kai kurios valstybės, kurios bus aptartos ir mano darbe, savo baudžiamuosiuose įstatymuose nėščią moterį numato kaip nusikaltimo subjektą. Ar nebūtų galima pasiremti tų valstybių praktika (Vokietijos Federacinės Respublikos⁵³, Kanados⁵⁴) ir mūsų baudžiamuosiuose įstatymuose numatyti nėščią moterį kaip šio nusikaltimo subjektą. Ir tie argumentai, jog vaisius nėra žmogus todėl jis neturėtų būti ginamas tol, kol nėra gimęs, neturėtų būti priežastis, paneigianti moters atsakomybę, kadangi ir minėtos užsienio valstybės nesuteikia vaisiui teisinio žmogaus statuso, tačiau savo

---

⁵² Žr. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius, 1989.

⁵³ *Cit op.* 39.

⁵⁴ Žr. Kanados baudžiamasis kodeksas. <http://laws.justice.gc.ca/en/c-46/267462.html> [prisijungta 2007-03-13]

baudžiamuosiuose įstatymuose vis tiek neteisėto aborto subjektu pripažintą nėščią moterį. Galima būtų atrasti ir daugiau pavyzdžių, kada konkrečiose valstybėse už neteisėtą abortą yra baudžiama ir nėščioji moteris. Prie tokių galima priskirti Kiprą. Šioje valstybėje abortai leidžiami iki 28 nėštumo savaitės, aišku, tais atvejais, kai gresia pavojus motinos gyvybei ar sveikatai. O atlikus nelegalų abortą, nusikaltimo subjektas gali būti nubaustas 7 metams laisvės atėmimo, o moteris, kuri prašo nelegalios operacijos, ar pati sukelia sau abortą, baudžiama tokia pačia bausme. Laisvės atėmimo bausme iki 3 metų nėščioji moteris gali būti nubausta ir Maltoje.⁵⁵

Taigi remiantis šių valstybių pavyzdžiais, galima būtų pamąstyti apie tai, ar nevertėtų Lietuvoje griežčiau bausti ne tik galiojančiame BK numatytus nusikaltimo subjektus, bet ir žmogų, kuris iš esmės pats suorganizuoja neteisėtą operaciją bei pasitelkia atitinkamus asmenis savo sumanymui įvykdyti, t. y. kūdikio besilaukiančią motiną. Nors Lietuvoje neteisėto aborto atvejų užfiksuojama pakankamai mažai (nevertėtų pamiršti jo latentškumo), tačiau galbūt sugriežtinus atsakomybę nusikaltimo subjektams, tuo pačiu ir motinai, būtų sumažintas šių nusikaltimų skaičius.

---

⁵⁵ Žr. Europe's abortion rules. BBC News. February 12, 2007.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6235557.stm> [prisijungta 2007-03-14]

4. Neteisėto aborto sudėties analizė

LR BK neteisėtas abortas yra įtvirtintas 142 str. ir suformuluotas taip:

„1. Gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas, padaręs abortą pacientės prašymu, jeigu buvo kontraindikacijų arba tai padaryta ne sveikatos priežiūros įstaigoje,

baudžiamas viešaisiais darbais arba teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

2. Sveikatos priežiūros specialistas, neturintis teisės daryti aborto operacijas, sveikatos priežiūros įstaigoje padaręs abortą pacientės prašymu,

baudžiamas viešaisiais darbais arba teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

3. Tas, kas neturėdamas teisės daryti aborto operacijas nutraukė nėštumą pačios moters prašymu,

baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki ketverių metų.“⁵⁶

Baudžiamoji atsakomybė už šį nusikaltimą atsiranda esant bent vienai iš šių aplinkybių: kai abortą padaro asmuo, neturintis teisės jį daryti; kai abortas padaromas ne sveikatos priežiūros įstaigoje; ir kai abortas padaromas esant kontraindikacijų.

Abortas laikomas nusikaltimu, sudarančiu pavojų sveikatai arba gyvybei todėl, kad šiuo atveju į moters gyvybę ar sveikatą nesikėsinama, tačiau pažeidžiant nustatytas operacijos sąlygas yra didelė tikimybė padaryti žalą moters sveikatai ar net gyvybei. Abortas yra nusikaltimas, kai nėštumas nutraukiamas neteisėtai, tyčia, tačiau nėščiosios sutikimu.⁵⁷ Nėštumo nutraukimas prieš nukentėjusiosios valią, be jos sutikimo, vertinamas ne kaip abortas, o kaip sunkus sveikatos sutrikdymas (BK 135 str.). Jeigu nėščioji kažkokiu būdu pati pasidaro abortą, tai jos veiksmai taip pat nelaikomi nusikaltimu, kadangi ji nepripažįstama nusikaltimo subjektu.

Neteisėtas abortas, numatytas BK 142 str. 1 ir 2 dalyse, pagal BK 11 str. 3 d. priklauso nesunkių nusikaltimų grupei, o numatytas 3 dalyje, pagal BK 11 str. 4 d. – apysunkių.

Reiktų paminėti, jog šiuo metu galiojantis BK numato ir visiškai naują nusikaltimą, kurio nebuvo seniau galiojusiame kodekse – privertimas darytis neteisėtą abortą (BK 143 str.).⁵⁸

BK 143 str. numatyto nusikaltimo tiesioginis objektas kaip ir neteisėto aborto atveju yra nėščios moters sveikata ar gyvybė. Kai darant šį nusikaltimą yra naudojama

---

⁵⁶ *Cit op.* 5., 142 str.

⁵⁷ *Cit op.* 14., p. 63

⁵⁸ *Cit op.* 5., 143 str.

psichologinė prievarta, pvz., grasinama paskleisti asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją, papildomu objektu yra žmogaus garbė ir orumas. Nukentėjusiuoju bus nėsčia moteris.

Objektyvioji nusikaltimo pusė pasireiškia privertimu darytis neteisėtą abortą. Nusikaltimą apibūdina veika, padariniai, priežastinis ryšys. Nusikaltimas padaromas veikimu – naudojama psichologinė prievarta prieš moterį ar jos artimuosius. Būtina pažymėti, kad prievarta naudojama būtent tam, kad moteris ne apskritai darytųsi abortą, tačiau tam, kad darytųsi neteisėtą abortą, t. y. tokį, už kurį atsakomybė numatyta BK 142 str. O jei naudojama psichologinė prievarta tam, kad moteris darytųsi teisėtą abortą, tai tokiu atveju veika bus kvalifikuojama kaip žmogaus veiksmų laisvės varžymas pagal BK 148 str.

Psichologinė prievarta – tai grasinimai, reikalavimas darytis neteisėtą abortą, nevykdymo atveju grasinama padaryti žalos nukentėjusios ar jos artimųjų interesams. Nusikaltimas laikomas baigtu, kai dėl patirtos prievartos, moteris pasidaro abortą. Jei vis gi moteris nors jai ir buvo grasinama, bet ji nepasidarė aborto, tai subjekto veiksmai turėtų būti traktuojami kaip pasikėsinimas padaryti šį nusikaltimą. Subjektas kaip ir neteisėto aborto atveju yra pakaltinamas, 16 metų sulaukęs asmuo.

4.1 Objektas ir nukentėjusysis

Neteisėto aborto pagrindinis tiesioginis objektas yra nėsčios moters sveikata ar gyvybė.

Abortas laikomas nusikaltimu, sudarančiu pavojų sveikatai arba gyvybei todėl, kad šiuo atveju į moters gyvybę ar sveikatą nesikėsinama, tačiau pažeidžiant nustatytas operacijos sąlygas yra didelė tikimybė padaryti žalą moters sveikatai ar net gyvybei.⁵⁹

Veikos pavojingumas yra tame, kad net ir atliekant legalų abortą, yra rizika, kadangi gali kilti įvairių komplikacijų, tačiau pažeidžiant operacijos atlikimo taisykles, tvarką, gali atsirasti daug didesnių neigiamų padarinių moteriai. Padidėja žalos atsiradimo grėsmė.

Nukentėjusiąja laikoma nėsčioji, kuri šiuo atveju pati ir prašo, kad jai būtų dirbtinai nutrauktas nėštumas. Aišku, negalima paneigti, jog nelegali operacija dažniausiai būna pavojinga ir komplikacijos kyta būtent moteriai, jos sveikata ir gyvybė atsiduria pavojuje. Tačiau šiuo atveju nėra logiška, kad moteris, kuri pati prašo atlikti jai nelegalią nėštumo nutraukimo operaciją, neatsako kaip nusikaltimo subjektas, o yra pripažįstama

---

⁵⁹ *Cit op.* 14., p. 63

nukentėjusiąją. Tačiau negimusio vaiko gyvybė Lietuvoje nėra ginama, vaisius nėra laikomas žmogumi, todėl jis neturi tokių pačių teisių kaip gimęs žmogus. Įstatymiškai gyvybė pradedam ginti tik vaikui gimus. Baudžiamojoje teisėje vadovaujamosi Lietuvos Respublikos Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymu, kuris numato, kad vaiko gimimas – tai gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo. Vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Vaisius gyvybingas laikomas tik tada, kai jis savarankiškai kvėpuoja ir jo širdis plaka.⁶⁰

Be to, kadangi vaisius teisiškai nėra laikomas žmogumi, neteisėto aborto padarymas yra laikomas ne nusikaltimu žmogaus gyvybei (šiuo atveju vaisiaus gyvybei), bet jis priskirtinas prie nusikaltimų, pavojingų žmogaus sveikatai ir gyvybei.

4.2 Objektyvieji požymiai

Neteisėtas abortas gali būti padaromas tik aktyviais veiksmais ir tik tada, kai yra nukentėjusiosios (nėščiosios) prašymas. Abortas negali būti padaromas neveikimu, kadangi tai yra chirurginė operacija arba kitoks poveikis moters organizmui, vadinasi visais atvejais reikalingi nusikaltimo subjekto aktyvūs veiksmai, kad moteriai būtų nutrauktas nėštumas.

Neteisėtas abortas gali būti atliekamas tokiais pačiais būdais kaip ir teisėta operacija. Dažniausiai naudojamas chirurginis abortas, kuomet panaudojus specialius instrumentus, vaisius pašalinamas iš gimdos. Gali būti naudojamas vakuuminis išsiurbimas, kai paralyžiuojami gimdos kaklelio raumenys, į gimdą įkišamas vamzdelis, vaisius suplėšomas ir ištraukiamas siurbliu. Taip pat gali būti atliekamas gimdos turinio išsiurbimas ir ertmės išgramdymas, kai praplėtus gimdos kaklelį vaisius išsiurbiamas, o gimdos sienelės nugramdomos aštriu grandikliu ir dar kartą išsiurbiamas turinys.⁶¹ Neteisėtas abortas gali būti atliekamas ir duodant moteriai nėštumo nutraukimui skirtus medikamentais, pvz., duodant vaistus, kurie slopina vaisiaus formavimąsi bei sukelia abortą, arba skiriant medikamentą Ru – 486, kurią išgėrus vaisiuje blokuojamas jam gyvybiškai svarbus hormonas. Dažniausiai naudojantis minėtomis priemonėmis neteisėtas abortas atliekamas tos srities specialisto, todėl be išvardintų būdų nevertėtų atmesti ir kitų būdų, kada moteris pati įvairių priemonių pagalba, taip pat pasitelkdama kitus asmenis, atlieka veiksmus, kurie gali sukelti vaisiaus žūtį.

---

⁶⁰ *Cit op.* 38.

⁶¹ *Cit op.* 44.

Aborto operacija pati savaime yra pavojinga, kadangi neretai sukelia neigiamas pasekmes. Tačiau neteisėto aborto metu, pavojus yra daug didesnis, kadangi abortą padaro asmuo, neturintis teisės jį daryti, arba abortas padaromas ne sveikatos priežiūros įstaigoje, arba esant kontraindikacijų. Neteisėto aborto sudėtis yra materialioji. Nusikaltimas laikomas baigtu dirbtinai nutraukus nėštumą, t. y. sunaikinus vaisių. Būtinuoju požymiu yra tam tikrų padarinių atsiradimas.

Galimi atvejai, kai nusikaltimo nepavyksta atlikti iki galo, pvz., kažkas sutrukdo. Bet kokiu atveju pastangos atlikti abortą bus laikomos pasikėsiniu. Taip pat galimi ir tokie atvejai, kai aborto metu atliekami veiksmai sukelia priešlaikinį gimdymą. Ypač tokios situacijos galimos vėlyvoje nėštumo stadijoje, kai motinai yra skiriami anksčiau minėti medikamentai. Jų išgėrus, gali pasireikšti būtent toks poveikis, kuomet vaisius nežūsta, tačiau prasideda priešlaikinis gimdymas ir kūdikis gimsta gyvas. Kadangi jau buvo atlikti neteisėti veiksmai ir nėštumas nutrauktas, taigi abortas laikomas baigtu.

4.3 Subjektas

Neteisėto aborto subjektu gali būti pakaltinamas 16 metų sulaukęs asmuo, tiek gydytojas, šios srities specialistas (pagal 142 str. 1 d.), tiek bet kuris gydytojas, medikas ne gydytojas (pagal 142 str. 2d.), tiek nieko bendro su medicina neturintis asmuo (pagal 142 str. 3 d.).

Nėščioji, vadovaujantis bendromis baudžiamosios atsakomybės nuostatomis, kadangi abortas daromas jos sutikimu, turėtų atsakyti kaip nusikaltimo bendrininkė (kurstytoja ar organizatorė). Tačiau šiuo atveju daroma išimtis ir nėščioji, nepriklausomai nuo jos amžiaus, nėra baudžiama, ji visada pripažįstama nukentėjusiąją. Todėl nelaikoma bendrininkavimu ir padėjimas moteriai, kad jai būtų padarytas neteisėtas abortas, ar kad ji pati pasidarytų abortą. Tačiau padėjimas neteisėtą abortą darančiam asmeniui, kaltininkui, tiek fizinis, tiek verbuojant klientes, yra bendrininkavimas.⁶²

Kadangi moteris nėra baudžiama kaip šio nusikaltimo subjektas, o yra pripažįstama nukentėjusiąją, taip jai paliekama galimybė neužsitraukiant baudžiamosios atsakomybės pasidaryti savaiminį abortą, be kitų asmenų pagalbos. Moteris, pasitelkdama tam tikras priemones, pvz., išgerdama vaistus, kurių pagalba įmanoma nutraukti nėštumą, ir sukėlusai sau abortą, liks nenubausta, kadangi ji nelaikoma neteisėto aborto subjektu.

Reikia sutikti, jog riba tarp vaisiaus ir gimusio kūdikio yra labai maža. Moters nėštumas iki gimdymo trunka apie 32 savaites. Tačiau dažnai pasitaiko atveju, kada

---

⁶² *Cit op.* 14., p. 65-66

įvyksta priešlaikinis gimdymas, kūdikis gimsta neišnešiotas, pvz., 28 savaitių. Tokio amžiaus vaisius, esantis motinos iščiose, dar neturi teisinės apsaugos, o tokio paties amžiaus gimęs kūdikis iškart įgyja pagrindines žmogaus teises ir tuo pačiu teisę į gyvybę. Tereikia prisiminti BK 131 str. numatytą nusikaltimą – naujagimio nužudymą, nes šio nusikaltimo subjektu pripažįstama būtent naujagimio motina.⁶³ Tai yra privilegijuota nužudymo sudėtis, kadangi motina dėl gimdymo nulemtos būsenos nužudo savo naujagimį. Šio nusikaltimo objektas yra naujagimio gyvybė, o nukentėjusiuoju pripažįstamas naujagimis. Gimdymo nulemtą būseną, kada motina gali nužudyti savo kūdikį, gali įtakoti nepageidaujamas nėštumas. Kaip ir neteisėto aborto atveju, kada nepageidaujamas nėštumas vėl gi tampa dažniausia aborto priežastimi. Kaip minėta, vaisius pagal Lietuvos baudžiamuosius įstatymus nėra ginamas ir negali būti pripažintas nukentėjusiuoju, tačiau ką tik gimęs vaikas iškart įgauna teisinę apsaugą. Vaikas laikomas gimusiu, kai gyvas vaisius išstumiamas ar ištraukiamas iš moters organizmo. Vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Vaisius gyvybingas laikomas tik tada, kai jis savarankiškai kvėpuoja ir jo širdis plaka. Tačiau ar neturėtų būti ginamas vaisius, kuris iš esmės yra beveik susiformavęs iki tokio lygio, kada gali išgyventi jau nebūdamas motinos dalimi? Ir ar neturėtų būti baudžiama motina, kuri pasidaro neteisėtą abortą ir nutraukia, pvz., 28 savaitių nėštumą. Kodėl ji išvengia atsakomybės neteisėto aborto atveju, nors pagal BK 131 str., jeigu moteris pagimdo, nesvarbu kokioje nėštumo stadijoje, ir po to kūdikį nužudo, atsakomybė jai kyla.

Pagal BK 142 str. 1 d. baudžiamoji atsakomybė asmeniui kyla tada, kai neteisėtą abortą padaro gydytojas, turintis teisę daryti abortus, bet padariusiam šį nusikaltimą ne sveikatos priežiūros įstaigoje ar buvus kontraindikacijų nėštumui nutraukti.

Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos 1994 m. sausio mėn. 28 d. įsakymas Nr. 50 Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos šias operacijas atlikti leidžia tik stacionarų ginekologijos skyrių gydytojams akušeriams-ginekologams, mikroabortus – moterų konsultacijų gydytojams akušeriams-ginekologams bei oficialiai privačia praktika besiverčiantiems ir licenciją turintiems gydytojams akušeriams-ginekologams.⁶⁴

Gydytojas, turintis teisę daryti aborto operacijas, baudžiamas pagal 142 str. 1 d. tik jei neteisėtas abortas daromas ne sveikatos priežiūros įstaigoje, kurioje galima atlikti tokias operacijas, arba esant kontraindikacijų. Sveikatos priežiūros įstaiga pripažįstami

---

⁶³ *Cit op.* 5. 131 str.

⁶⁴ *Cit op.* 40.

tik stacionaro ginekologijos skyriai, atliekant mikroabortus – moterų konsultacijos, kuriose įrengtos operacinės ir šias sąlygas atitinkantys privačių gydytojų akušerių-ginekologų kabinetai.

Abortas leidžiamas esant iki 12 savaičių nėštumui, jei nėra kontraindikacijų. Kontraindikacijos nėštumui nutraukti yra: 1) ūminiai ir poūminiai genitalijų uždegimai; 2) ūminiai ir poūminiai kitos lokalizacijos uždegimai; 3) ūminės infekcinės ligos. Nėštumo terminas ir tai, ar nėra kontraindikacijų, visada turi būti nustatoma prieš operaciją; to neatlikus, abortas pripažinimas neteisėtu.⁶⁵

Sveikatos apsaugos ministerijos įsakymas Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos numato, jog visais nėštumo nutraukimo atvejais turi būti moters sutikimas, tačiau nelaikomas neteisėtu abortas, padarytas gydytojo akušerio-ginekologo nors ir pažeidžiant minėtas sąlygas, arba neatsiklausus nėščiosios, bet esant būtinajam reikalingumui, t. y. gelbstint nėščiosios gyvybę ar sveikatą nuo didesnio pavojaus.

Galimos situacijos, kai padarius neteisėtą abortą, nukentėjusysis miršta ar jam smarkiai sutrikdoma sveikata. Labai dažnai apie neteisėto aborto atvejus yra pranešama tik tada, kai moteriai jau kilę komplikacijų dėl neteisėtai atliktos operacijos. Dažniausiai dėl netinkamai atliktų veiksmų ar netinkamos asmens kvalifikacijos, prasideda įvairūs uždegimai, karščiavimai, kurie smarkiai sutrikdo moters sveikatą ar net gi sukelia jos mirtį. Nusikaltimo subjektas, atlikdamas neteisėtą abortą, dėl nusikalstamo pasitikėjimo ar nusikalstamo nerūpestingumo neišvengia neigiamų aborto padarinių. Galbūt kaltininkas numato, kad jo veika gali sukelti sveikatos sutrikdymą, tačiau lengvabūdiškai tikisi to išvengti. Arba kaltininkas nenumato, jog dėl jo veiksmų nukentėjusiajam gali būti sutrikdyta sveikata, tačiau turėjo ir galėjo tai numatyti. Šiais atvejais kaltininko veika kvalifikuojama kaip neteisėto aborto ir atitinkamo neatsargaus nusikaltimo sutaptis (atitinkamai nuo kilusių padarinių masto), pvz., sunkus/ nesunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo (BK 137str., 139 str.), neatsargus gyvybės atėmimas (BK 132 str.).

4.4 Subjektyvieji požymiai

BK 142 str. numatytas nusikaltimas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia. Kaltininkas suvokia, kad savo veiksmais dirbtinai nutraukia moters nėštumą, be to, abortą padaro jos sutikimu, ir siekia tai padaryti. Kaltininkas suvokia, kad jis neturi teisės daryti abortą, arba kad daro operaciją ne gydymo įstaigoje, arba neįsitikinęs, kad

---

⁶⁵ *Cit op.* 40.

nėštumas nėra didesnis nei 12 savaičių ir nėra kontraindikacijos nėštumui nutraukti. Jeigu toks gydytojas nustatyta tvarka yra įsitikinęs, kad veikia verčiamas būtinojo reikalingumo, nors operacija daroma ne gydymo įstaigoje arba esant kontraindikacijai, veika nėra nusikalstama. Neteisėto aborto motyvai gali būti įvairūs, bet įtakos veikai kvalifikuoti jie neturi. Dažniausiai šie nusikaltimai padaromi dėl savanaudiškų paskatų, už atlyginimą. Neteisėtas abortas gali būti padarytas ir iš altruistinių paskatų, iš pasigailėjimo, nėščiosios prašymu, siekiant jai padėti atsikratyti nepageidaujamo nėštumo. Į veikos motyvus atsižvelgtina individualizuojant bausmę.⁶⁶

4.5 Neteisėtą abortą kvalifikuojantys požymiai

Neteisėta abortą kvalifikuojantys požymiai yra numatyti BK 142 str. 2 ir 3 dalyse. Kadangi teisėtas aborto operacijas leidžiama atlikti tik stacionarų ginekologijos skyrių gydytojams akušeriams-ginekologams, mikroabortus – moterų konsultacijų gydytojams akušeriams-ginekologams bei oficialiai privačia praktika besiverčiantiems ir licenciją turintiems gydytojams akušeriams-ginekologams, tai pagal straipsnio 2 dalį atsako kitų specializacijų gydytojai – chirurgai, terapeutai, medicinos personalas – seselės, ir kt. šiuo atveju nelaikomi gydytojais, turinčiais teisę daryti aborto operacijas. Jų padarytas abortas visais atvejais laikomas neteisėtu. Baudžiamoji atsakomybė tokiam asmeniui pagal BK 142 str. 2 d. kyla tada, kai abortas padaromas sveikatos priežiūros įstaigoje. Jei minėti asmenys neteisėtą abortą padaro ne sveikatos priežiūros įstaigoje, tai jie atsakys pagal 142 str. 3 d.

BK 142 str. 3 d. numato sunkiausią aborto atvejį, už kurį baudžiama griežčiausiai – kai aborto operaciją atlieka asmuo, neturintis teisės daryti abortą, pvz., moters giminaitis ir pan. Šiuo atveju jau nėra svarbu, kur nusikaltimo subjektas atliks neteisėtą operaciją.

Įdomu paminėti, jog anksčiau galiojusio BK 124 str. 2 d. numatė operaciją antisanitarinėmis sąlygomis kaip vieną iš neteisėtą abortą kvalifikuojančių požymių. Antisanitarinėmis pripažintinos sąlygos, kai operacija daroma netinkamai sanitariniu požyūriu įrengtoje vietoje arba naudojant nepritaikytus prietaisus ar priemones, t. y. sudarant galimybę infekcijoms ir kitoms komplikacijoms.⁶⁷

---

⁶⁶ *Cit op. 2.*, p. 200

⁶⁷ *Cit op. 2.*, p. 202

Anksčiau galiojusio BK 124 str. 3 d. buvo taikoma tiek gydytojui, tiek ne gydytojui, kuris neteisėtą abortą padaro pakartotinai, t. y. ne pirmą kartą, arba kai neteisėtas abortas sukelia nukentėjusiajai ilgalaikį sveikatos sutrikimą arba mirtį. Sveikatos sutrikdymas yra ilgalaikis, kai dėl neteisėto aborto moteris netenka kurio nors organo ar jo funkcijos (dažniausiai – vaisingumo), arba ilgai serga, praranda didelę dalį bendrojo darbingumo, t. y. jai padaromas apysunkis arba sunkus kūno sužalojimas, susargdinimas. Taip pat, kai neteisėto aborto padarinys yra nukentėjusiosios mirtis. Šių padarinių atžvilgiu turi būti kaltė, tačiau tik neatsargi – nusikalstamas nerūpestingumas arba pasitikėjimas. Jeigu šie padariniai atsiranda dėl teisėto aborto, BK 124 straipsnis, žinoma, negalėjo būti inkriminuotas.⁶⁸ Kaip matome, galiojančiame BK atsisakyta pakartotinumui ir sunkių padarinių kaip šį nusikaltimą kvalifikuojančių požymių. Sunkūs padariniai kvalifikuojami kaip nusikaltimų sutaptis. Dažniausiai dėl netinkamai atliktų veiksmų ar netinkamos asmens kvalifikacijos prasideda įvairūs uždegimai, karščiavimai, kurie smarkiai sutrikdo moters sveikatą ar net gi sukelia jos mirtį. Taigi priklausomai nuo kilusių padarinių masto kaltininko veika gali būti kvalifikuojama kaip neteisėto aborto ir atitinkamo neatsargaus nusikaltimo sutaptis, pvz., sunkus/nesunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo (BK 137str., 139 str.), neatsargus gyvybės atėmimas (BK 132 str.).

---

⁶⁸ *Cit op.* 52., p. 221

5. Aborto baudžiamumo ypatumai pagal užsienio valstybių įstatymus

Įvairiose valstybėse skirtingai traktuojama žmogaus vaisiaus teisinė padėtis, todėl ir abortų baudžiamumo klausimas kiekvienoje iš tų valstybių traktuojamas skirtingai. Šiame darbe negalima aptarti visų užsienio valstybių, tačiau galima pabandyti atskirti tam tikras zonas ar atskiras valstybių grupes, kuriose vyrauja panašūs įstatymai, reglamentuojantys abortų baudžiamumą. Pavyzdžiui, visos Afrikos valstybės tokius abortus, kokie yra leidžiami Lietuvoje, draudžia. Turima galvoje abortus, atliekamus moters prašymu. Tačiau daugelyje valstybių abortus galima atlikti esant tam tikroms sąlygoms – esant nėštumo komplikacijų, kai moters gyvybei ar sveikatai gresia pavojus, arba moters išžagavimo atveju. Panaši padėtis ir Pietų Amerikoje. Čia taip pat moterims neleidžiama atlikti abortų jų noru, tačiau tokios operacijos galimos, kai gresia pavojus moters gyvybei ar sveikatai. Azijoje yra keletas valstybių, kuriose abortai yra atliekami ir dėl socialinių priežasčių, t. y. moters prašymu. Tačiau negalima sakyti, jog tokių valstybių daug. Taip pat pasaulyje yra ir tokių valstybių, kuriose abortai yra visiškai draudžiami, net ir tais atvejais, kai nėštumas moteriai gali pasibaigti mirtimi (Kenija, Egiptas, Pietų Korėja).⁶⁹

Labiausiai iš viso pasaulinio konteksto išsiskiria Europos valstybės, kadangi čia, daugelyje jų, abortai yra legalizuoti XX amžiaus viduryje ir nuo tada situacija beveik nepasikeitusi. Be to, didžiojoje daugumoje abortai yra atliekami moters prašymu. Pirmoji valstybė, legalizavusi abortus esant tam tikroms aplinkybėms, buvo Islandija, tai buvo padaryta 1935 m. Po to sekė kitos: Skandinavijos šalys, Didžioji Britanija 1967 m., Prancūzija 1975 m., Italija 1978 m., Nyderlandai 1980 m.⁷⁰

Šiuo metu yra keturios Europos valstybės, kuriose abortai reglamentuojami labai griežtai, tiksliau daugeliu atvejų jie yra visai draudžiami. Tai – Airija, Lenkija, Malta ir Portugalija. Kadangi situacija šiose valstybėse yra tikrai įdomi, jos ir bus plačiau panagrinėtos. Viena iš priežasčių, kodėl šiose keturiose valstybėse vis dar yra nusistovėjusios labai griežtos taisyklės abortų legalizavimo klausimu, yra tai, kad jose vyrauja labai stipri bažnyčios įtaka, kuri, kaip visiems žinoma, yra ypač griežtai nusiteikusi prieš abortų legalizavimą. Šios stiprios tradicijos, nusistovėjusios visuomenėje, neleidžia priimti naujų įstatymų, nors Airijoje bei Portugalijoje kas keli metai vyksta referendumai ir tokiu būdu vis bandoma pakeisti situaciją. Kadangi griežtas

---

⁶⁹ Žr. Abortion law. http://en.wikipedia.org/wiki/Abortion_law [prisijungta 2007-03-14]

⁷⁰ *Cit op.* 6.

įstatymų reglamentavimas šiose valstybėse susilaukia daug diskusijų, keletą kartų abortų baudžiamumo klausimai buvo nagrinėjami pasaulinėse konferencijose. Viena tokių Jungtinių Tautų konferencijų įvyko 1995 m., Bejing mieste, Kinijoje. Tai buvo Ketvirtoji Pasaulinė Moterų konferencija, kurioje dalyvavo atstovai iš 189 šalių. Joje buvo priimta veiksmų programa („The Beijing Declaration and Platform for Action“), kurios 96 punktas nustatė, jog moterų teisės apima ir jų teisę priimti savarankiškus sprendimus, susijusius su jų seksualumu, seksualine bei dauginimosi sveikata ir pan. Konferencijoje buvo atkreiptas didelis dėmesys į tas valstybes, kuriose abortai draudžiami arba jiems galioja ypač griežti įstatymai. Joms buvo siūloma apsvarstyti, ar nereiktų sušvelninti įstatymų, kurie ypač griežtai baudžia moteris už abortus.⁷¹

Kadangi darbe siekiama išnagrinėti situaciją pačiose įdomiausiose užsienio valstybėse, būtina atkreipti dėmesį ir į Islamo šalis. Kadangi mums, katalikams, gyvenantiems pagal kitokius principus bei turintiems savas tradicijas, turėtų būti įdomus jų požiūris abortų baudžiamumo klausimu.

Didžiausias Islamo teisės išskirtinumas tas, kad teisė Islamo valstybėse negali būti atskirta nuo religijos. Pasaulietinis gyvenimas taip pat turi remtis religinėmis normomis. Islamo teisė iš esmės yra kodifikuota. Islamas pirmiausiai remiasi Koranu, šventąja Islamo knyga ir sunomis, Pranašo Mahomedo ir kitų religinių valdovų sudarytais įstatymų bei dokumentų rinkiniais. Islamo teisininkai teigia, jog būtent todėl, kad žmonės remiasi šiais tekstais, Islamo teisė yra beveik nekintanti, tačiau tuo pačiu Islamo religiniai vadovai, teisininkai turi teisę savaip interpretuoti nuo seno galiojančias normas ir taip jas pritaikyti šiuolaikiniam musulmonų gyvenimui.⁷² Būtent todėl, jog Islamas remiasi religinėmis normomis, abortai daugelyje valstybių yra leidžiami tik iškilus pavojui moters gyvybei. Ir tik keliose jų abortai yra visiškai legalizuoti.

Taip pat verta atkreipti dėmesį ir į JAV bei Vokietiją, kadangi šiose valstybėse abortų legalizavimas sukėlė pakankamai stiprų atgarsį tiek pačioje visuomenėje, tiek tarp politinių partijų, tiek ir kitose užsienio valstybėse. Nagrinėjant šių valstybių situaciją negalima pamiršti jų teismų praktikos, kadangi JAV Aukščiausiojo teismo sprendimas Roe/Wade byloje⁷³ bei 1974 m. Vokietijos Konstitucinio teismo sprendimas⁷⁴ iki šiol yra aptarinėjami iškilus kiekvienai naujai aplinkybei abortų bylose. Taip pat įdomu pažiūrėti

---

⁷¹ Žr. The 1995 Beijing Platform for Action.

<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/index.html> [prisijungta 2007-03-14]

⁷² *Cit op.* 12.

⁷³ JAV Aukščiausiojo teismo sprendimas Roe/Wade. 410 U.S. 113 (1973).

<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=CASE&court=US&vol=410&page=113> [prisijungta 2007-03-12]

⁷⁴ *Cit op.* 34.

ir kaip mūsų kaimyninės valstybės reglamentuoja neteisėtą abortą, taigi Estijos bei Latvijos baudžiamieji kodeksai taip pat neliks neapžvelgti.

5.1 Airijos Respublikos įstatymai

Airijoje abortus draudžia Aštuntoji Airijos Konstitucijos pataisa. Ši pataisa buvo priimta 1983 metais, jai buvo pritarta referendume. Pataisos 40.3.3 straipsnis numatė, kad valstybė pripažįsta teisę į gyvybę negimusiam ir ši teisė garantuojama įstatymais ir ginama tol, kol šie įstatymai yra taikomi.⁷⁵

Ši pataisa iš esmės buvo priimta tam, kad nebūtų įmanoma legalizuoti šalyje abortus, remiantis taip pat Konstitucijoje numatytais teisėmis į privatų gyvenimą bei apsisprendimo laisvę. Kadangi šios dvi teisės lyg ir suponuoja tai, jog moteris turi laisvę apsispręsti dėl aborto, nes tai yra viena iš jos privataus gyvenimo sričių.

Labiausiai šios pataisos priėmimui pritarė vadinamosios „pro life“ organizacijos šalininkai, kadangi jie taip pat suprato, jog priėmus šią pataisą, Airijos Aukščiausiajam teismui bus užkirstas kelias savaip interpretuoti žmogaus teisės į privatų gyvenimą bei apsisprendimo laisvę, bei taip teismas turėtų teisę pritarti abortų operacijoms šalyje.

Aštuntoji Konstitucijos pataisa ypatingai daug diskusijų ir sunkumų sulaukė 1992 m., kadangi Airijos Aukščiausiasis teismas tuo metu turėjo spręsti viena sudėtingą bylą, kai keturiolikmetė buvo išžaginta ir po to pastojo. Kadangi paauglė buvo išžaginta ir nėštumas nebuvo pageidaujamas, mergina norėjo nusižudyti. Dėl šios priežasties merginos šeima planavo vykti į Didžiąją Britaniją, kad ten jai būtų atliktas abortas. Tačiau pirmos instancijos teismas, remdamasis būtent vaisiaus teise į gyvybę, savo sprendimu uždraudė besilaukiančiai paauglei išvykti iš šalies, kad tokiu būdu kitoje valstybėje jai nebūtų atliktas abortas. Šis sprendimas vėliau buvo panaikintas Airijos Aukščiausiojo teismo. Ši byla yra žinoma kaip „X Case“. Teismas savo sprendimu suteikė teisę merginai išvykti į kitą šalį atlikti aborto operaciją, nors paauglė jau buvo patyrusi persileidimą. Aukščiausiasis teismas konstatavo, jog abortai, remiantis Konstitucijos Aštuntosios pataisos 40.3.3 str., yra draudžiami, bet jeigu moters gyvybei dėl nėštumo gali grėsti pavojus, tokiu atveju moteris vis tik turi teisę į abortą. Šioje byloje buvo nuspręsta, kad savižudybės grėmė taip pat apima pavojų moters gyvybei.⁷⁶ Taigi šis sprendimas šalyje įteisino abortus, kai moters gyvybei gresia pavojus.

⁷⁵ Žr. The Eighth Amendment of the Constitution of Ireland.

http://en.wikipedia.org/wiki/Eighth_Amendment_of_the_Constitution_of_Ireland [prisijungta 2007-03-14]

⁷⁶ Žr. Airijos Aukščiausiojo teismo sprendimas byloje Attorney General v. X. IESC 1; 1 IR 1 (1992).

<http://www.bailii.org/ie/cases/IESC/1992/1.html> [prisijungta 2007-03-14]

Be to, šis sprendimas vėliau lėmė tai, jog buvo priimtos naujos Konstitucijos pataisos (13 ir 14 pataisa), kurios įteisino moterų teisę išvykti į kitą Europos šalį legaliai aborto operacijai bei įteisino moterų teisę gauti informaciją, kurioje šalyje jai gali būti atlikta legali aborto operacija. Yra žinoma, jog vien į Didžiąją Britaniją kasmet vyksta apie 6 000 moterų.⁷⁷ Beje, 12-oji pataisa, kuri numatė, jog moteriai leidžiama darytis abortą, jeigu ji galvoja apie savižudybę, buvo atmesta.

Tačiau šiuo metu vis dažniau pasigirsta kalbų, jog turėtų būti sušvelninti tokie griežti įstatymai ir abortai būtų leidžiami moteriai pareikalavus. Politinės partijos, remiančios šią nuomonę, jau galvoja apie naują referendumą. Aišku, tuo pačiu, yra ir visiškai tam prieštaraujančių asmenų, kurie būtų nieko prieš, kad abortai būtų visai uždrausti, kaip buvo iki 1992 metų.⁷⁸

5.2 Lenkijos Respublikos įstatymai

Lenkijoje abortai buvo legalizuoti 1956 m. Nuo 1956 m. iki 1990 m. abortai buvo atliekami laisvai tiek dėl medicininių tiek ir dėl socialinių priežasčių. Nėštumo nutraukimas galėjo būti atliekamas valstybinėse ligoninėse nemokamai arba privačiose klinikose kaip mokama paslauga. Tuo metu abortai buvo pateisinami visais atvejais, kada tik buvo atliekami kvalifikuoto daktaro bei moters noru.

Nuo 1990 m. daugiausiai dėl Katalikų bažnyčios įtakos buvo pradėta kompanija prieš legalius abortus. 1992 m. Nacionalinėje daktarų asamblėjoje išleido Medikų etikos kodeksą, kuriame nustatė, jog abortas, paremtas socialiniais kriterijais, taip pat kaip ir abortas dėl išžaginimo, negalimas. Taip pat ir nėštumo nutraukimas dėl medicininių priežasčių buvo griežtai reglamentuotas. Iš esmės nuo tada abortas tapo negalimas viešosiose ligoninėse, o privačiose klinikose tapo daug brangesnis.⁷⁹

Po ilgų diskusijų ir keleto įstatymų projektų Lenkijos Seimas galutinai priėmė įstatymą „Dėl šeimos planavimo, žmogaus vaisiaus apsaugos ir nėštumo nutraukimo tvarkos“. Nors vėliau Seimas pakeitė šį įstatymą ir abortai vėl buvo leidžiami dėl socialinių priežasčių. Tačiau tai vėl gi nebuvo paskutinis pakeitimas, kadangi Seimas vėl 1997 m. galutinai uždraudė abortus dėl socialinių priežasčių. Tokia situacija Lenkijoje yra iki šiol.⁸⁰

---

⁷⁷ *Cit op.* 55.

⁷⁸ *Cit op.* 75.

⁷⁹ *Cit op.* 29.

⁸⁰ *Ibid.*

Po 1997 m. padarytų įstatymų pakeitimų Lenkijoje abortai yra leidžiami tik šiais atvejais: jeigu nėštumas kelia grėsmę motinos gyvybei arba sveikatai ir tokią grėsmę patvirtina kitas nei abortą atliekantis gydytojas; jeigu nustatoma didelė tikimybė, kad vaisiui gali būti padaryta didelė ir nepataisoma žala, arba jeigu yra didelė tikimybė, kad gimęs vaikas sirgs nepagydoma liga, keliančia grėsmę jo gyvybei, ir tai patvirtina kitas nei abortą atliekantis gydytojas; jeigu yra patvirtintas įtarimas, kad moteris pastojo dėl nusikalstamos veikos, ir tai turi patvirtinti teisėsaugos pareigūnas.⁸¹

Abortai šalyje leidžiami tik iki 12-osios nėštumo savaitės. Po šio termino nėštumo nutraukimas įmanomas tik tokiu atveju, jeigu nėštumas kelia grėsmę motinos gyvybei arba sveikatai. Toks nėštumo nutraukimas gali būti atliekamas tik tam pritaikytoje gydymo įstaigoje ir pati moteris turi pritarti nėštumo nutraukimui tokiomis sąlygomis. Jeigu mergina nepilnametę, sutikimą turi duoti tėvai.⁸²

Tačiau būtent todėl, kad abortai, esant kitoms sąlygoms, yra draudžiami, šiose valstybėse ypatingai išaugo nelegalių abortų skaičius, kurių galima būtų pavadinti tiesiog katastrofišku. Lenkijoje moterys po nelegalių abortų miršta dėl tinkamos gydytojų priežiūros stokos. Lenkijoje nelegalių abortų darymo sistema ypač išplitusi didžiuosiuose miestuose, čia klesti ir abortų turizmas. Tai rodo ir ta aplinkybė, kad Lenkijos kaimyninės valstybės, ypatingai Vokietija, savo medicinos priežiūros įstaigose kartais sulaukia besilaukiančių Lenkijos moterų, kad joms čia būtų atliktas abortas.⁸³

Lenkijos Respublikos baudžiamojo kodekso 152 str. numato atsakomybę asmeniui, kuris moteriai leidžiant, atlieka abortą, pažeisdamas valstybės įstatymus. BK 152 str. 2 d. numato atsakomybę ir tiems, kurie pažeisdami įstatymus padeda nėščiajai nutraukti nėštumą arba kalbina moterį atlikti nelegalią operaciją. Pagal 3 d. atsako tas, kas įvykdo veikas, numatytas 1 ir 2 dalyse, kada vaisius jau turi galimybę gyventi pats ne motinos kūne, t. y. kai jis yra gyvybingas.⁸⁴

Lenkijoje, kaip ir Lietuvoje, pati moteris už neteisėtą abortą neatsako.

5.3 Maltos įstatymai

Malta galima išskirti kaip vieną iš griežčiausiai prieš abortus pasisakančių valstybių. Šioje šalyje abortai yra draudžiami visiškai. Jokios išimtys nėra galimos net gi

---

⁸¹ *Cit op.* 29.

⁸² *Cit op.* 55.

⁸³ *Cit op.* 29.

⁸⁴ Lenkijos baudžiamasis kodeksas. 152 str. http://www.era.int/domains/corpus-juris/public/texts/legal_text.htm [prisijungta 2007-03-14]

tada, kada gresia pavojus moters gyvybei ar sveikatai, nei dėl išžaginimo, nei tuo labiau dėl socialinių priežasčių. Pagal Maltos baudžiamąjį kodeksą yra baudžiamas kiekvienas, atlikęs abortą. Baudžiami taip pat ir medikai atlikę abortą bei nėščia moteris. Nusikaltimo subjektai gali būti nubausti iki 3 metų laisvės atėmimo bausme, o medikui taip pat gresia ir teisės dirbti pagal profesiją atėmimu (BK 241-243A str.).⁸⁵

Vis gi, lieka neaišku, kodėl Maltoje nėra leidžiami abortai tuo atveju, kai nėštumas tampa pavojingas moters gyvybei. Leidimas atlikti abortus dėl šios priežasties iš Maltos baudžiamojo kodekso buvo išbrauktas 1981 m.⁸⁶

Be to, Maltos valdžia 2000 m. griežtai užprotestavo abortų operacijas, atliekamas laivuose, plaukiojančiuose Maltos teritoriniuose vandenyse.⁸⁷

Malta yra kritikuojama dėl tokių griežtų įstatymų. Jungtinių Tautų komitetas rekomendavo Maltai peržiūrėti valstybės įstatymus, kad būtų sušvelninta dabartinė situacija ir šalyje būtų leidžiama atlikti legalias abortas operacijas dėl medicininių priežasčių, išprievartavimo atveju bei esant kraujomaišai.⁸⁸ Tačiau Maltos atstovai atmetė tokį Jungtinių Tautų patarimą. Jie argumentavo tuo, kad kiekviena gyva būtybė turi teisę į gyvybę jau nuo pradėjimo momento. Tik Dievas gali suteikti ar atimti gyvybę. Todėl ir vaisiui turi būti suteikta tokia pati teisinė apsauga kaip kiekvienam gimusiam žmogui.

Taip pat Maltos valdžia, atsakydama į Europos Parlamento skatinimus legalizuoti abortus, pažymėjo, jog drausti ar legalizuoti abortus, sprendžia kiekviena valstybė savo teisės aktais, todėl niekas neturi teisės nurodinėti, kaip konkrečiai valstybei elgtis abortų baudžiamumo klausimu. Be to, pati Maltos visuomenė remdamasi savo tradicijomis, kultūra bei vertybėmis ir toliau bus griežtai „prieš“ abortus.⁸⁹

5.4 Portugalijos įstatymai

Kiekvienais metais Portugalijoje yra atliekama mažiausiai 20 000 nelegalių abortų. Dėl kilusių komplikacijų apie 5000 moterų atsiduria ligoninėse. Taip pat per 20 pastarųjų metų mirė 100 moterų dėl joms nesėkmingai atliktų nelegalių nėštumo nutraukimo operacijų. Griežti Portugalijos abortų įstatymai taip pat lemia ir abortų turizmą į Ispaniją. Tačiau daugelis moterų negali sau leisti brangios legalios aborto

---

⁸⁵ Maltos baudžiamasis kodeksas. 241-243A str.

http://docs.justice.gov.mt/lom/legislation/english/leg/vol_1/chapt9.pdf [prisijungta 2007-03-14]

⁸⁶ *Cit op.* 12.

⁸⁷ *Cit op.* 55.

⁸⁸ United Nations Now Pushes Chile and Malta to Legalize Abortion.

<http://www.lifesite.net/ldn/2004/nov/04113003.html> [prisijungta 2007-03-14]

⁸⁹ Malta Government Responds to EU's Pro-Abortion Recommendation.

<http://www.euthanasia.com/malta.html> [prisijungta 2007-03-14]

operacijos Ispanijoje, todėl ryžtasi nelegaliai procedūrai Portugalijoje, tuo padidindamos galimą riziką dėl neigiamų padarinių⁹⁰

Portugalijoje nėštumo nutraukimo operacija legaliai gali būti atlikta tik, jeigu nėštumas kelia grėsmę motinos gyvybei, sveikatai (iki 12-osios nėštumo savaitės), išžagavimo atveju (iki 16-osios savaitės) ir kai vaisiui gresia išsigimimas (iki 24-osios savaitės).⁹¹ Tačiau net gi šiais retais atvejais ligoninės bei gydytojai dažnai atsisako padėti moteriai, kadangi jaučia visuomenės pasmerkimą dėl išpažįstamam tikėjimui prieštaraujančių operacijų. Juk bažnyčia griežtai pasisako prieš abortus.

Kaip jau minėta, ne vien Portugalija taiko tokius griežtus įstatymus. Panašūs įstatymai yra ir Maltoje, Airijoje bei Lenkijoje. Tačiau Portugalijoje turbūt vienintelėje yra tikrai nubaudžiami nusikaltimo subjektai. Už aborto atlikimą moters prašymu baudžiama iki 3 metų laisvės atėmimo. Tokia pačia bausme baudžiama ir pati moteris. Vien 2001 m. Portugalijoje buvo nubausta 17 moterų už joms atliktas nelegalias abortų operacijas.⁹²

1998 m. šalyje buvo surengtas referendumas, kurio metu žmonės turėjo nuspręsti dėl nėštumo nutraukimo operacijos moters reikalavimu iki 10-osios nėštumo savaitės. Tačiau tuo metu beveik 50 proc. šalies gyventojų pasisakė prieš abortus.

2004 m. Portugalijoje buvo surinkta pakankamai parašų, kad galėtų būti suorganizuotas dar vienas referendumas tuo pačiu klausimu. Referendumas buvo surengtas visai neseniai, 2007 m. vasario mėn. Beveik 60 proc. gyventojų sutiko, kad abortai būtų leidžiami iki 10 nėštumo savaitės moters noru. Balsuoti atėjo tik apie 40 proc. gyventojų, todėl referendumo rezultatai neturėtų keisti dabartinių šalies įstatymų. Portugalijos Ministras Pirmininkas patikino, jog įstatymas bet kokiu atveju bus peržiūrėtas Parlamente bei padaryti atitinkami pakeitimai. Atėję balsuoti žmonės išreiškė savo nuomonę šiuo klausimu, ir žmonių, pasisakančių už abortus iki 10-osios savaitės buvo daugiau nei tam pasipriešinusių, vadinasi reikia gerbti žmonių nuomonę. Tačiau politinė opozicija griežtai kritikuoja šį premjero pasisakymą ir apeliuoja į tai, jog kadangi atėjusiųjų balsuoti asmenų skaičius nėra pakankamas, darytina išvada, jog abortų legalizavimo klausimas valstybėje šiuo metu nėra labai svarbus.⁹³

---

⁹⁰ Criminalisation of abortion in Portugal. http://www.womenonwaves.org/article_1020.52-en.html [prisijungta 2007-03-14]

⁹¹ *Cit op.* 55.

⁹² *Cit op.* 90.

⁹³ Žr. Portugal will legalise abortion. BBC News. February 12, 2007. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6350651.stm> [prisijungta 2007-03-14]

Todėl iki šiol vis dar nėra aišku, ar Portugalija priims švelnesnį įstatymą ir leis moterims pačioms iki nustatyto termino apsispręsti dėl vaisiaus gyvybės.

5.5 Islamo valstybių įstatymai

Dauguma pasaulio religijų pripažįsta, jog gyvybė yra šventa nuo jos pradėjimo iki žmogaus gyvenimo galo. Islamas šiuo požiūriu taip pat ne išimtis. Katalikų bažnyčia draudžia abortus bet koku atveju. Budistai taip pat priešinasi abortams, nors tokia nuomonė ir nėra oficialiai įtvirtinta. Judaizmas leidžia abortus, kai motinos gyvybei gresia pavojus, tačiau visais kitais atvejais tokios operacijos yra uždraustos.⁹⁴

Islamo teisė, žinoma kaip šariatas, yra musulmonų religinių normų visuma. Didžiausias šios teisės išskirtinumas tas, kad teisė Islamo valstybėse negali būti atskirta nuo religijos. Todėl ir pasaulietinis gyvenimas jokiu būdu negali skirtis nuo to, ką moko religija. Islamo teisė pirmiausiai remiasi Koranu, šventąja Islamo knyga (ji yra religinių-dogminių, mitologinių ir teisinių tekstų rinkinys), ir sunomis, Pranašo Mahomedo ir kitų religinių valdovų sudarytais įstatymų bei dokumentų rinkiniais, kuriais turi vadovautis Islamo žmonės. Korano ir sunų religinės, dorovinės, buitinės ir teisinės normos sudaro rašytinės musulmonų teisės, šariato, pagrindą. Būtent todėl, kad žmonės remiasi šiais tekstais, Islamo teisė per amžius yra beveik nekintanti, išskyrus tam tikras gyvenimo sritis, kurios nebūtinai turi būti reguliuojamos Korano ar sunų. Tokiais atvejais Islamo teisininkams leidžiama savaip aiškinti Islamo teisę, aišku, nenukrypstant nuo pagrindinių tiesų.⁹⁵

Tačiau, kaip ten bebūtų, nei Koranas, nei Islamo įstatymai tiesiogiai nenustato aborto baudžiamumo Islamo valstybėse ir ypatingai daug dėmesio šiai problemai neskiria. Aborto baudžiamumo klausimas šiose valstybėse sprendžiamas remiantis kurios nors teisės mokyklos aiškinimu. Beje, reikėtų paminėti, jog yra išplitusios dvi Islamo tikėjimo šakos – sunitų ir šiitų, kuriose socialiniai, ekonominiai bei teisiniai klausimai kartais taip pat traktuojami skirtingai. Šiitai vyrauja Irane, nemažos grupės gyvena Irake, Azerbaidžane, Afganistane, Sirijoje, Jemene. Daugumoje arabų šalių, Turkijoje, Vidurinėje Azijoje, Pakistane, Bangladeše, Indonezijoje ir Malaizijoje vyrauja sunitai. Šiitai labiau orientuoti į autoritetą, išpažįsta šventųjų (ypatingai – pranašo Ali) kultą. Būtent šiitai be Korane ir sunose nustatytų normų daug dėmesio skiria savo mokytojų, religinių vadovų teisės aiškinimui.

---

⁹⁴ *Cit op.* 12.

⁹⁵ *Ibid.*

Islamo valstybėse kalbant apie abortus yra vartojimas terminas – „*therapeutic abortion*“. Šis terminas reiškia tokį abortą, kuris yra rekomenduojamas gydytojo, norint apsaugoti motinos psichinę bei fizinę sveikatą. Tradiciškai Islamo valstybėse nutraukti vaisiaus gyvybę yra griežtai draudžiama bet kokiomis aplinkybėmis, tačiau Islamas numato keletą atvejų, kuriais vis dėlto yra leidžiama nutraukti nėštumą iki vaisius yra ne daugiau kaip 120 dienų amžiaus.⁹⁶ Tokia riba nustatyta todėl, jog manoma, kad vaisius įgauna žmogaus sielą būtent po 120 nėštumo dienų (4 mėn.). Beje, 56 Islamo šalys yra susivienijusios į Islamo konferencijos organizaciją (Organization of Islamic Conference) ir tik dvylika šios organizacijos valstybių yra legalizavę abortus be jokių apribojimų. Dauguma jų – buvusios sovietinio bloko valstybės.

Pastaruoju metu yra nemažai svarstoma, kaip abortai veikia moterį, jos artimuosius bei pačią musulmonišką visuomenę. Todėl vis dažniau yra peržiūrimi galiojantys įstatymai, kad jie kuo labiau atitiktų dabartinę situaciją bei visuomenės poreikius. Irano Parlamentas 2003 m. išleido naują abortų įstatymą, kuriame numatė, jog abortai yra legalūs iki 16-osios nėštumo savaitės, jeigu nėštumas pavojingas vaisiaus ar motinos gyvybei bei sveikatai. Būtent šis įstatymas vėliau paskatino ir kitas Islamo valstybes persvarstyti griežtą tradicinę nuomonę aborto baudžiamumo klausimu.⁹⁷

Šiuolaikiniai Islamo teisininkai taip pat pabrėžia nuomonę, jog beprasmiškai, savavališki abortai net ir pirmose nėštumo stadijose turi būti kuo griežčiausiai draudžiami. Ir nėra jokio skirtumo, ar vaisius yra mažiau ar daugiau nei keturių mėnesių laiko. Labai griežtai yra pasisakoma ir prieš abortus dėl socialinių priežasčių, pavyzdžiui, jeigu motina negalės ateityje išlaikyti savo vaiko, kadangi šeima ir taip jau yra daugiavaikė. Taip pat nepritariama abortams, jeigu moteris turi psichinę negalią. Tačiau, keičiantis visuomenei, abortas šiuo metu dėl minėtos priežasties iš esmės jau gali būti pripažįstamas teisėtu, kadangi negalia gali sukelti ypatingų nepatogumų tiek kūdikio motinai, tiek ir aplinkiniams. Nors nuomonės šiuo klausimu vis dar išsiskiria.

Abortai, kurie kenkia motinos gyvybei, arba kai dėl tolesnio nėštumo galėtų kilti toks pavojus, gali būti atliekami, jeigu gydytojas patvirtina, jog neigiamos pasekmės tikrai yra galimos ar numanomos. Ypač daug diskusijų tarp Islamo teisininkų kelia klausimas, ar leisti nėštumo nutraukimą tais atvejais, kai vaisiui gresia protinė negalia. Kadangi tokio vaisiaus gimimas motinai bei šeimos nariams vis gi keltų labai didelių

---

⁹⁶ Žr. Nėštumo nutraukimas. Ką sako Islamas apie nėštumo nutraukimą. <http://www.islamas.lt/abort.htm> [prisijungta 2007-03-21]

⁹⁷ Žr. Therapeutic abortion in Islam: contemporary views of Muslim Shiite scholars and effect of recent Iranian legislation. <http://jme.bmj.com/cgi/content/full/32/11/652> [prisijungta 2007-03-21]

sunkumų, labiau linkstama į tą pusę, jog abortai dėl šios priežasties neturėtų būti draudžiami. Tačiau vėl gi iškyla problema, kadangi nemažai ligų vaisiui gali būti diagnozuota tik apie 24-ąją nėštumo savaitę, kai tuo tarpu paskutinis nėštumo nutraukimo terminas pagal Islamo teisę yra 16-oji savaitė. Kaip jau buvo minėta, abortai po to, kai vaisius pagal Islamą įgauna sielą, t. y. po 4 mėnesių, nėra leidžiami, išskyrus vienintelį atvejį – kai motinos gyvybei gresia pavojus.⁹⁸

Kiekvieną kartą sprendžiant klausimą dėl vienos ar kitos sąlygos, leidžiančios atlikti nėštumo nutraukimo operaciją kurioje nors Islamo valstybėje, kyla sunkumų, kadangi kartais tai priklauso ir nuo žmonių socialinės padėties. Pavyzdžiui, kad ir norint nustatyti vaisiaus galimus išsigimimus, reikia labai tikslios bei geros medicininės aparatūros. O tokia dažniausiai būna tik didžiuosiuose miestuose, į kuriuos vargingos šeimos neišstengia nuvykti. Todėl visada išlieka ir nemažas nelegalių nėštumo nutraukimo operacijų skaičius.⁹⁹

Įdomus faktas yra tas, jog, skirtingai nuo krikščioniškų valstybių, Islamas už abortą numato ne baudą valstybei ar laisvės atėmimo bausmę, kaip yra visose mano aptartose šalyse, o tam tikros pinigų sumos sumokėjimą vaisiaus giminaičiams. Tuo lyg ir siekiama atlyginti žalą, sukeltą aborto operacija. Be to, kiekvienu konkrečiu atveju pinigų suma gali skirtis, kadangi ji priklauso ir nuo to, kiek vaisiui buvo laiko atliekant abortą, bei kokia buvo vaisiaus lytis. Be to, pagal Islamo tradicijas, moteris bei kiti asmenys, dalyvavę atliekant abortą, turėtų atgailauti ir prašyti Dievo atleidimo.¹⁰⁰

5.6 Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymai ir teismų praktika

Amerikos žmogaus teisių konvencijos 4 str. numato: „Kiekvienas žmogus turi teisę į savo gyvybės apsaugą. Ši teisė turi būti ginama įstatymo ir, kaip paprastai, nuo prasidėjimo momento. Niekas negali atimti jo gyvybės“, Amerikos žmogaus teisių komisija nusprendė, jog žodžiai „kaip paprastai“ („*in general*“) suteikia tekstui tokią prasmę, kad gyvybė ne visais atvejais ginama nuo prasidėjimo momento. Kadangi JAV Aukščiausiojo teismo sprendimai yra viršesni už įstatymus, paprastai valstijų baudžiamieji įstatymai konstruojami taip, kad neprieštarautų Aukščiausiojo teismo sprendimams.¹⁰¹

---

⁹⁸ *Cit op.* 97.

⁹⁹ *Cit op.* 12.

¹⁰⁰ *Ibid.*

¹⁰¹ *Cit op.* 17.

Vienas svarbiausių sprendimų, kuriame JAV Aukščiausiasis teismas, nagrinėdamas klausimą, ar Konstitucijos 14-toji pataisa taikoma vaisiui, yra sprendimas byloje Roe/Wade.¹⁰² Jame buvo bandoma atsakyti į klausimą, ar žmogaus vaisius yra „asmuo“. Teismas į šį klausimą atsakė neigiamai, nurodydamas, jog Konstitucijos struktūra, įstatymo leidėjo ketinimai ir teismų praktika patvirtino apibrėžimą, kad negimęs vaisius nėra „asmuo“. Šiame sprendime Teismas, atsižvelgdamas į moters teisę į privatų gyvenimą, bandė suderinti tokius interesus, kaip motinos gyvybės ir sveikatos apsauga bei potenciali gyvybė. Vertinant Teisme vykusius debatus, matyti, kad tuo metu buvo sprendžiami ir kur kas reikšmingesni klausimai. Iš bylos medžiagos yra aišku, kad teisėjai, priimdami šį sprendimą, jautė didelį spaudimą. Sprendime Teismas privalėjo apsvarstyti tokius klausimus, kaip rasė, užterštumas, skurdas bei populiacijos augimas, t. y. poreikį spręsti didžiausias tuometines problemas. Teismas suvokė savo sprendimo ilgalaikes socialines ir politines pasekmes. Jeigu Aukščiausiasis teismas būtų nustatęs, kad žmogaus vaisius yra asmuo, sprendimo poveikis būtų buvęs kur kas rimtesnis nei buvo pasirinkus priešingą sprendimo variantą. Jeigu būtų buvę pripažinta, kad JAV Konstitucijos 14-aja pataisa užtikrinama žmogaus vaisiaus teisė į gyvybę, tuomet ne tik Teksaso valstija, su kuria buvo susijusi konkreti byla, bet ir visos kitos JAV valstijos pagal Konstituciją būtų buvusios įpareigosotos uždrausti abortus. Taip pat būtų iškilusi grėsmė abortus draudžiančiuose įstatymuose numatytoms išimtinėms aplinkybėms, kuriomis abortus atlikti leidžiama. JAV Aukščiausiojo teismo požiūrį šiuo klausimu galima apibendrinti taip: 1) valstybė negali nepagrįstai apsunkinti moters galimybės pasirinkti abortą tol, kol vaisius nėra gyvybingas; 2) valstybė gali teikti pirmenybę vaiko gimimui, o ne abortui, atsisakydama finansuoti išlaidas už abortus bei programas, skirtas klausimams, susijusiems su abortais; 3) valstybė gali reguliuoti bei uždrausti gyvybingo žmogaus vaisiaus abortus, išskyrus atvejus, kai kyla grėsmė motinos gyvybei arba sveikatai; 4) kaip jau buvo minėta, vaisius nėra pripažįstamas „asmeniu“.¹⁰³

Siekiant nuoseklios teismų praktikos, buvo būtina, kad valstybė išreikštų aiškia savo poziciją žmogaus vaisiaus gyvybės apsaugos klausimu. Nepaisant to, kad JAV tai padarė Aukščiausiasis teismas byloje Roe/Wade, ir po šio sprendimo JAV teismų praktikoje pasitaiko bylų, kada žmogaus vaisiaus gyvybės atėmimas laikomas nužudymu, kai, remiantis byloje esančiomis aplinkybėmis, priėmus priešingą sprendimą jis prieštarautų sveikam protui. Taigi skirtingai nei Europoje, kur Žmogaus teisių teismas yra kritikuojamas dėl savo pozicijos neišreiškimo, JAV Aukščiausiasis teismas, priėmęs

---

¹⁰² *Cit op.* 73.

¹⁰³ *Cit op.* 17.

sprendimą, kad „žmogaus vaisius nėra asmuo“, kritikuojamas būtent dėl tokio sprendimo, kadangi pasitaiko atvejų, kai teismai, nukrypdami nuo tokio Aukščiausiojo teismo išaiškinimo, priima sprendimus, kuriuose žmogaus vaisių pripažįsta „asmeniu“. Tuomet jo padėtis vėlgi tampa nebeaiški: vienais atvejais vaisius yra laikomas žmogumi, kitais atvejais tokio paties amžiaus ir tokias pačias savybes turintis vaisius jau nėra laikomas žmogumi. Panašu, kad tokio statuso suteikimas arba nesuteikimas priklauso nuo konkrečioje byloje esančių aplinkybių. Taigi toks Aukščiausiojo teismo sprendimas vis tiek nepanaikino galimybės žemesniuose teismuose kiekvienu atveju žmogaus vaisiui suteikti skirtingą statusą.¹⁰⁴

5.7 Kanados baudžiamasis kodeksas

Kanados baudžiamasis kodeksas ne taip aiškiai kaip mūsų kaimyninių valstybių baudžiamieji įstatymai apibrėžia neteisėto aborto sąvoką. Straipsnis yra ganėtinai painus, įdomiausia tai, kad nusikaltimo subjektu gali būti ir nėščia moteris, kuri sau atlieka šią operaciją. Neteisėto aborto operacijos atlikimas yra numatytas BK VIII skyriuje. Skirtumas toks, kad straipsnio pavadinime nėra vartojamas terminas „neteisėtas abortas“. Pažodžiui verčiant gautusi persileidimo, savaiminio aborto sukėlimas. Bet iš straipsnio konteksto galima pamatyti, kad atsakomybė pagal 287 ir 288 str. kyla būtent už aborto padarymą. 1 d. numatyta atsakomybė asmeniui, kuris nori nutraukti moters nėštumą ir to siekia bet koku būdu. Įdomu paminėti, kad atsakomybė kyla bet koku atveju, nepriklausomai nuo to, ar moteris buvo tuo metu nėščia ar ne. Svarbiausia čia yra nusikaltėlio motyvai ir tikslai.¹⁰⁵

Kaip jau minėta, už šio nusikaltimo padarymą taip pat yra baudžiama ir moteris, kuri laukiasi ir kuri pati įvairiomis priemonėmis bando nutraukti savo nėštumą, arba kuri leidžia kitiems asmenims nutraukti jos nėštumą. Atsakomybė kyla tada, kai moteris vartoja vaistus ar kitus medikamentus, kurie gali sukelti savaiminį abortą. Taip pat, kai moteris naudoja įvairius įrankius, prietaisus savo tikslui pasiekti.

Taip pat griežtai yra baudžiamas tas asmuo, kuris neteisėtai padeda, parūpina gauti uždraustų preparatų, parūpina moteriai instrumentus, kuriais gali būti nutrauktas nėštumas. Asmuo baudžiamas ir tada, kai jis yra nusamdomas būtent nėštumui nutraukti. Atsakomybė kyla ir tada, kai moteris nėra nėščia.

---

¹⁰⁴ *Cit op.* 17.

¹⁰⁵ *Cit op.* 54.

Yra kelios išimtys, kai abortas nėra laikomas neteisėtu. Kaip ir Lietuvoje yra numatyta, kad abortas gali būti daromas tik gydytojo specialisto, kuris turi teisę atlikti tokias operacijas ir tik tada, kai operacijos daromos tam skirtoje ir pritaikytoje medicinos įstaigoje. Abortas yra leidžiamas, jei moters nėštumas yra kompliktuotas ir gali pakenkti moters sveikatai ar gyvybei. Taip pat nėštumo nutraukimo operacija teisėta, jei pati moteris prašo jai atlikti abortą ir ji kreipiasi būtent į tos srities specialistą.¹⁰⁶

5.8 Vokietijos Federacinės Respublikos įstatymai ir teismų praktika

Vokietijoje, rengiant baudžiamojo įstatymo nuostatas, susijusias su abortais, išsiskyrė politinių grupuočių nuomonės. Vieni pasisakė už tai, kad nėštumo nutraukimas turėtų būti siejamas su tam tikrų indikacijų (medicininių, socialinių ir kt. buvimu), tuo tarpu kiti siekė, kad nėštumo nutraukimas būtų atliekamas moters valia iki tam tikro termino. Vieni jų, pasinaudodami savo parlamentine dauguma, 1974 metais priėmė įstatymą, kuriame nėštumo nutraukimo operacijos buvo leidžiamos iki trečiojo nėštumo mėnesio. Tačiau opozicija kreipėsi į Vokietijos Federacinę Konstitucinę teisimą teigdama, kad abortų legalizavimas pirmaisiais trimis nėštumo mėnesiais yra nesuderinamas su Konstitucijoje garantuojama žmogaus vaisiaus teise į gyvybę.

Konstitucinis teismas patvirtino, kad teisė į gyvybę taikoma ir žmogaus vaisiui, kadangi Konstitucija ją suteikia „kiekvienam“. Iš to kylanti pareiga ginti negimusio vaiko gyvybę taip pat nustato pačiai valstybei reikalavimą ginti žmogaus vaisių, netgi prieš jo motiną. Todėl, Konstitucinio teismo nuomone, įstatyme aiškiai turėjo būti išreikštas nepritarimas abortams. Nors įstatymų leidėjas turi teisę išreikšti tokį nepritarimą ir kitomis priemonėmis, nei grasinimas paskirti bausmę, esminis tokios apsaugos veiksnys yra tai, ar tokių teisės normų visuma numato tinkamą žmogaus vaisiaus teisių apsaugą. Toks modelis, kuris numato trijų mėnesių laikotarpį, per kurį abortai leidžiami, negalėjo pakankamai gerai užtikrinti tokią apsaugą. Abortų pirmosiomis 12 savaičių legalizavimas negalėjo būti suderinamas su Konstitucijoje išreikštu nepritarimu, jeigu toks legalizavimas nėra grindžiamas priemonėmis, atsveriančiomis tokį nepritarimą. Dėl tokių priešasčių Vokietijos Federacinis Konstitucinis teismas atmetė „periodinį modelį“ (12 savaičių). Teismo sprendime lyg ir užmaskuota išvada, kad tam tikromis aplinkybėmis žmogaus vaisiaus gyvybė gali būti tinkamai ginama naudojant „indikacinį modelį“ (kai nėštumo nutraukimas siejamas su tam tikrų indikacijų (medicininių, socialinių ir kt. buvimu)). Tačiau tuo pat metu Konstitucinis teismas nepamiršo pažymėti, kad tam, jog

---

¹⁰⁶ *Cit op.* 54.

abortas būtų pateisinamas, jis neprivalo būti siejamas tik su medicininiais kriterijais, bet taip pat gali būti grindžiamas ir „kitomis bendros svarbos situacijomis“, taip paliekant galimybę taikyti socialinius kriterijus. Remiantis šiuo Konstitucinio teismo sprendimu, buvo parengtos naujos baudžiamojo įstatymo nuostatos, atspindinčios kompromisą, kuriame atsižvelgiama į vaisiaus apsaugą bei į moters interesus.¹⁰⁷

Pastebima, jog abortų draudimo įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme yra svarbus jau vien tuo, kad taip išreiškiama griežta valstybės politika, parodanti, kad abortai yra tik toleruojami, bet ne leidžiami. Kaip matyti iš Vokietijos baudžiamojo kodekso nuostatų, tas draudimas nėra labai griežtas, ir tai – tokią išvadą lemia visuomenės spaudimas, galima daryti iš susijusių aplinkybių. Vokietija turbūt būtų geriausias pavyzdys, norint pailiustruoti bandymą suderinti du svarstomus kraštutinius požiūrius. Viena vertus, Vokietijos Konstitucinis teismas žmogaus vaisių pripažino žmogumi, tačiau, antra vertus, Vokietija vis tiek yra priskirtina prie valstybių, kuriose abortai yra leidžiami. Taip yra todėl, kad leidžiami abortai dėl socialinių priežasčių be to, leidžiama abortą darytis užsienyje. Todėl dar labai svarstyтина, ar iš tiesų šioje valstybėje žmogaus vaisiui yra suteikiama apsauga pagal jam konstituciškai pripažintą statusą.¹⁰⁸

Šiuo metu neteisėtas abortas yra reglamentuotas Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamojo kodekso XVI skyriuje, beje, šis skyrius skirtas nusikaltimams gyvybei. Kodekse yra ne vienas straipsnis, kuriame būtent ir kalbama, kokia neteisėta veika yra baudžiama, kokios yra išimtys, kada abortas yra teisėtas. Netgi pateikiama išsami informacija, kuri privalo būti suteikta besilaukiančiai apie jos padėtį ir visas galimas situacijas, kurios atsirastų nutraukus nėštumą. Kadangi šis nusikaltimas Vokietijoje kėlė ir kelia daug diskusijų, todėl jis yra labai detalai reglamentuojamas baudžiamajame kodekse.¹⁰⁹

Vokietijos baudžiamojo kodekso 218 straipsnyje numatytas bendras abortų draudimas, tačiau vardijamos ir sąlygos, kada abortas nėra laikomas neteisėtu, pvz., kad iki apvaisinto kiaušinėlio įsitvirtinimo gimdoje jo sunaikinimas nelaikomas abortu. Taigi iki to laiko moteris be jokių apribojimų gali naudoti bet kokias nėštumo nutraukimo priemones. Be to, buvo numatyta keletas galimybių nutraukti nėštumą netgi po to, kai apvaisintas kiaušinėlis įsitvirtina gimdoje: kai motinos gyvybei ar sveikatai gresia pavojus (taikoma iki nėštumo pabaigos), kai yra įtariamas embriono genetinis išsigimimas

---

¹⁰⁷ *Cit op.* 34.

¹⁰⁸ *Cit op.* 17.

¹⁰⁹ *Cit op.* 39.

leidžiama iki 22 nėštumo savaitės); kai nėštumas yra nulemtas nusikalstamos veikos (leidžiama iki 12 nėštumo savaitės), ir nepaprastų aplinkybių buvimas.¹¹⁰

Iš esmės ši paskutinė sąlyga atvėrė galimybę atlikti abortus dėl bet kokių moteriai nepalankių priežasčių – ar tai būtų trukdymas karjerai, mokslams, ar dėl to žymiai nukentėtų pragyvenimo lygis. Taigi kaip ir Lietuvoje, abortai Vokietijoje yra leidžiami iki 12-osios nėštumo savaitės. Juos gali atlikti tik gydytojas specialistas ir tik tada, kai moteris pati to pageidauja. Taip pat leidžiama abortus atlikti ir vėliau, jei yra kokių nors komplikacijų, dėl ko moteriai kyla grėsmė patirti sveikatos sutrikimų ar netgi netekti savo gyvybės. Bet koks nėštumo nutraukimas, kurį atlieka ne gydytojas yra baustinas. Kvalifikuoja šį nusikaltimą tai, jog moteris tam nedavė sutikimo, arba kai darant neteisėtą abortą sutrikdoma moters sveikata ar jai atimama gyvybė. Tiesa, ji nėra baudžiama už pasikėsinimą atlikti sau abortą, kai tuo tarpu kiti asmenys yra baudžiami ir už pasikėsinimą. Motina nėra baudžiama už tai, kai atlieka abortą užsienyje iki 22 nėštumo savaitės, jeigu yra išklausiusi konsultaciją. Taip pat nurodoma, kad moterį teismas gali atleisti nuo bausmės už veiką pagal 218 straipsnį, jei nėščioji nėštumo nutraukimo metu buvo priversta tai daryti.

Kaip jau minėta, Vokietijos kodeksas gana detaliai reglamentuoja ir tvarką, kuria turėtų būti konsultuojamos moterys nėštumo nutraukimo klausimais. Tam skirtas visas 219 straipsnis. Jei nėštumas nutraukiamas, neleidus moteriai pasiaiškinti, kodėl ji nori tai padaryti, asmuo už tai irgi gali būti nubaustas. Be to, baudžiamas ir gydytojas, kuris tinkamai nesuteikia informacijos nėščiajai apie galimus neigiamus padarinius, kurie gali atsirasti po operacijos. Konsultacijos turi būti suteikiamos būtent tam, kad būtų apsaugota vaisiaus gyvybė. Taigi šioje šalyje nukentėjusiuoju yra pripažįstamas dar negimęs kūdikis. Moteris turėtų būti pirmiausia tikinama išsaugoti gyvybę ir jokiais būdais nesidaryti aborto operacijos. Moteriai turi būti padedama priimti teisingą sprendimą. Be to, turi būti paaiškinamos pasekmės ir nurodomi kokie neigiami padariniai gali kilti, jei moteris vis gi pasidaro abortą.¹¹¹

Vokietijoje aborto operacijai atlikti reikalingas tam tikras gydymo įstaigos sprendimas, nutarimas. Be to, moteriai turi būti suteiktas ne mažiau kaip 3 dienų terminas apsispręsti, ar ji tikrai nori daryti aborto operaciją. Taigi jei buvo pažeistas trijų dienų terminas, tai baudžiamoji atsakomybė kils bet kokių atveju.

---

¹¹⁰ *Cit op.* 39.

¹¹¹ *Ibid.*

5.9 Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas

Latvijoje abortai buvo legalizuoti 1955 metais (kaip ir Lietuvoje). Nėštumo nutraukimo operacija tapo galima iki 12-osios nėštumo savaitės. Nuo 1982 metų dėl grėsmės moters sveikatai abortų operacijos buvo leista atlikti ir iki 28-osios nėštumo savaitės, o dar po penkerių metų 28 savaitių terminas buvo nustatytas ir tada, kai moteris nubaudžiama laisvės atėmimo bausme, išžaginimo bei skyrybų atvejais.¹¹² Visi kiti aborto atvejai pagal Latvijos Respublikoje galiojančius teisės aktus yra baustini.

Šiuo metu galiojantis Latvijos baudžiamasis kodeksas neteisėto aborto padarymą numato XIII BK skyriuje – Nusikaltimai žmonių kūno vientisumui. Neteisėtas abortas įtvirtintas 135 str. (Unauthorised performing of an abortion). Ši straipsnį sudaro keturios dalys.

135 str. 1 d. numatyta atsakomybė už asmens, turinčio teisę atlikti aborto operacijas, padarytą nusikaltimą, kai tas asmuo atliko neteisėtą abortą ne sveikatos priežiūros įstaigoje arba sveikatos priežiūros įstaigoje, bet neturėdamas tam leidimo. Pagal 2 d. kyla atsakomybė asmeniui, kuris atliko neteisėtą abortą antisanitarinėmis sąlygomis, arba asmeniui, kuris visai neturi teisės (įgaliojimų) atlikti aborto operacijas. 135 str. 3 d. dalis numato nusikalstamos veikos pakartotinumą kaip veiką kvalifikuojantį požymį. Už pakartotinai padarytą nusikaltimą, asmuo baudžiamas griežčiau. 4 d. numato atsakomybę asmeniui, kuris padarė neteisėtą abortą prieš nukentėjusiosios valią arba, jei operacija sukėlė nukentėjusiosios mirtį ar kitokias sunkias komplikacijas.¹¹³

Mūsų kaimyninė valstybė numato atsakomybę už aborto operaciją atliktą antisanitarinėmis sąlygomis. Lietuvoje 142 str. to nenumato. Taip pat Latvija neatsisakė pakartotinumą ir sunkių padarinių kaip nusikaltimą kvalifikuojančių požymių, tuo tarpu Lietuvoje, kaip minėta, po BK įsigaliojimo buvo atsisakyta tos straipsnio dalies.

Nukentėjusysis yra besilaukianti moteris. Ji nėra baudžiama, jei pati pasidaro abortą, kadangi ji nėra šio nusikaltimo subjektas. Kad nusikalstama veika gali būti padaroma tik tyčia, yra aišku iš straipsnio dispozicijos. Nusikaltimas, taip pat kaip ir Lietuvoje, laikomas baigtu, kai atliekami neteisėti veiksmai – padaromas abortas.

Latvijos Respublikos BK 136 str. numato atsakomybę už privertimą darytis abortą.¹¹⁴ Tik skirtingai nuo LR BK 143 str. asmuo Latvijoje yra baudžiamas už privertimą

---

¹¹² Abortion Laws Around the World. <http://pewforum.org/docs/index.php?DocID=167> [prisijungta 2007-03-21]

¹¹³ Žr. Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 135 str. <http://icpo-vad.tripod.com/crimru.html> [prisijungta 2006-11-10]

¹¹⁴ *Ibid.* 136 str.

darytis net ir teisėtą abortą, kai tuo tarpu Lietuvoje baudžiama tik už privertimą darytis neteisėtą abortą.

5.10 Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas

Estijoje abortai legalizuoti taip pat 1955 metais. Kadangi nelegalių abortų skaičius šalyje vis tiek buvo pakankamai didelis, Vyriausybė nustatė papildomas sąlygas, kurioms esant nėštumo nutraukimas galėjo būti atliekamas net iki 28-osios nėštumo savaitės. Tai galėjo būti – vyro mirtis nėštumo metu, skyrybos, laisvės atėmimo bausmės skyrimas tiek besilaukiančiai moteriai, tiek jos vyrui, taip pat esant daugiavaikai šeimai. Po nepriklausomybės atkūrimo šis terminas vis gi buvo sumažintas iki 20 nėštumo savaičių.¹¹⁵

Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas atsakomybę už nelegalų abortą numato 120 straipsnyje (120. Illegal termination of pregnancy and illegal sterilisation). Įdomu paminėti tai, kad neteisėtas abortas yra skyriuje, kuriame numatyti nusikaltimai žmogui, taigi šie nusikaltimai nėra dar papildomai skirstomi į atskirus skirsnius ar skyrius, pagal nusikaltimo objektą, kaip šiuo metu yra Lietuvoje.¹¹⁶

120 str. susideda iš 5 dalių. 120 str. 1 d. numato atsakomybę ginekologui, kuris moters prašymu nutraukia jos nėštumą vėliau, nei tai leidžia šalies įstatymai (esant kontraindikacijų). 120 str. 2 d. numatyta baudžiamoji atsakomybė asmeniui, neturinčiam pagal įstatymus teisės daryti aborto operacijų. Bausmė už 2 d. numatytą veiką skiriama griežtesnė. 3 d. numato kvalifikuotą nusikaltimo sudėtį, kai neteisėtą abortą padaro asmuo, neturintis teisės daryti šias operacijas, ir kai nutrauktas ilgesnis nei 21 savaitės nėštumas.¹¹⁷ Abortas atliktas vėlesnėje nėštumo stadijoje tik dar labiau apsunkina nukentėjusiosios padėtį, kadangi kuo vėliau atliekama aborto operacija, tuo pasekmės gali būti skaudesnės ir sunkesnės.

120 str. 4 d. numatyta atsakomybė asmeniui už nėštumo nutraukimą prieš besilaukiančios moters valią. Pirmos trys straipsnio dalys yra labai panašios į LR BK 142 str., o tokios dalies, kaip Estijos BK 4 d., mūsų kodeksas neturi, kadangi mūsų valstybėje, jei abortas yra padaromas prieš nėščios moters valią, tai veikia kvalifikuojama kaip sunkus sveikatos sutrikdymas (LR BK 135 str.).

---

¹¹⁵ *Cit op.* 12.

¹¹⁶ *Cit op.* 23.

¹¹⁷ *Ibid.*

120 str. 1 d. kaip jau minėta, numato atsakomybę už gydytojo ginekologo atliktą neteisėtą veiką. O pagal kitas dalis yra baudžiamas asmuo, kuris visai neturi teisės daryti tokias operacijas. Taigi galime rasti nemažai panašumų su LR BK 142 str. numatytu nusikaltimu – nusikaltimo subjekto samprata sutampa abiejose valstybėse. Tik skirtingai nuo LR BK nėra jokių užuominų į tai, kur yra daroma neteisėto aborto operacija – sveikatos priežiūros įstaigoje ar kur kitur. Baudžiamoji atsakomybė atsiranda nepaisant to, kur nusikaltimas yra padaromas.

Nusikaltimas gali būti padaromas tik tyčia. Neteisėto aborto sudėtis materialioji. Nusikaltimas laikomas baigtu, kai nėštumas moteriai yra nutraukiamas.

Išvados

1. Pasaulyje išskiriamos dvi radikalios nuomonės abortų baudžiamumo klausimu. Viena jų remia būtent tą nuomonę, kad vaisius turėtų būti laikomas žmogumi jau nuo jo pradėjimo. Vadinasi ir abortai, šios pozicijos sekėjų nuomone, turėtų būti draudžiami. Tuo tarpu antrosios nuomonės šalininkai teigia, jog vaisius neturi būti ginamas, kadangi jis nėra gimęs žmogus. Jų manymu, teisę spręsti, šiuo atveju, turi kūdikio motina, kadangi tai yra jos privatus gyvenimas ir jos kūno dalis.
2. Vaisiaus teisė į gyvybę kiekvienoje valstybėje traktuojama skirtingai. Ir tokia padėtis nėra gera. Kadangi tarptautiniai dokumentai bei tarptautiniai teismai vengia nustatyti vienodas vaisiaus teisinės apsaugos gaires, valstybių Konstituciniai ar kiti analogiškas funkcijas atliekantys teismai turėtų patys savo valstybėse išreikšti tvirtą poziciją šiuo klausimu, kadangi tai yra konstitucinės teisės – teisės į gyvybę – išaiškinimas. Kaip ir įstatymų leidėjas turėtų teisės aktais reglamentuoti vaisiaus teisę į gyvybę. Tik tokiu atveju būtų išvengta skirtingo traktavimo, kai vienu atveju negimusio žmogaus gyvybei yra taikoma apsauga, kitu, esant analogiškomis aplinkybėms, apsauga netaikoma.
3. Net ir teismo sprendimais suteikus vaisiui vieną ar kitą statusą, pasitaiko atvejų, kai teismai, nukrypdami nuo savo valstybėse priimtų teismo išaiškinimų, priima visiškai priešingus sprendimus. Tuomet vėl tampa neaišku, ar vaisius yra laikomas žmogumi, ar tokio paties amžiaus ir tokias pačias savybes turintis vaisius jau nėra laikomas žmogumi. Panašu, kad tokio statuso suteikimas arba nesuteikimas priklauso nuo konkrečioje byloje esančių aplinkybių. Taigi, akivaizdu, jog teismo sprendimas kartais nepanaikina galimybės žemesniuose teismuose kiekvienu atveju žmogaus vaisiui suteikti skirtingą statusą.
4. Įvairios valstybės nustato skirtingą laikotarpį, iki kurio vaisius gali būti pašalinamas: Prancūzijoje leidžiama tai atlikti iki 10 nėštumo savaičių, Švedijoje – iki 20 savaičių, Anglijoje – iki 28 savaičių, Lietuvoje – iki 12 savaičių. Tai yra legalūs terminai, iki kada moteris gali nutraukti savo nėštumą. Yra ir tokių valstybių, kuriose abortai visai draudžiami.

Daugiausiai tokių šalių yra Pietų Amerikoje, Europoje išskiriamos Airija, Malta, Lenkija bei Portugalija.

5. Tačiau abortų draudimas, kaip ir jų leidimas, neduoda laukiamų rezultatų. Kadangi griežtas abortų ribojimas nepasiteisina, nes ten abortai yra daromi, tik tai atliekama nelegaliai, moterys rizikuoja savo sveikata rinkdamosi neregistruotas sveikatai kenksmingas chemines abortuojančias priemones, klesti nelegalūs abortai ir abortų turizmas.
6. LR BK neteisėtas abortas yra įtvirtintas 142 str. Neteisėtas abortas laikomas nusikaltimu, sudarančiu pavojų gyvybei arba sveikatai todėl, kad šiuo atveju į moters gyvybę ar sveikatą nesikėsinama, tačiau, pažeidžiant nustatytas operacijos sąlygas, yra didelė tikimybė padaryti žalą moters sveikatai ar net gyvybei. Abortas yra nusikaltimas, kai nėštumas nutraukiamas neteisėtai, tyčia, tačiau nėščiosios sutikimu. Baudžiamoji atsakomybė už šį nusikaltimą atsiranda esant bent vienai iš šių aplinkybių: kai abortą padaro asmuo, neturintis teisės jį daryti; kai abortas padaromas ne sveikatos priežiūros įstaigoje; ir kai abortas padaromas esant kontraindikacijų.
7. Neteisėto aborto subjektu gali būti pakaltinamas 16 metų asmuo, tiek gydytojas, šios srities specialistas, tiek bet kuris gydytojas, medikas ne gydytojas, tiek nieko bendro su medicina neturintis asmuo. LR BK 142 str. numatytas nusikaltimas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia. Kaltininkas suvokia, kad savo veiksmais dirbtinai nutraukia moters nėštumą, be to, jos sutikimu, ir siekia tai padaryti. Kaltininkas suvokia, kad jis neturi teisės daryti abortą, arba kad daro operaciją ne gydymo įstaigoje, arba neįsitikinęs, kad nėštumas nėra didesnis nei 12 savaičių ir nėra kontraindikacijos nėštumui nutraukti.
8. Daugelyje valstybių, kuriose abortai yra legalizuoti, neteisėto aborto sudėtis yra panaši. Tą mes galime pamatyti iš darbe aptartų užsienio šalių baudžiamųjų kodeksų straipsnių. Įdomu tai, jog kai kuriose jų nusikaltimo subjektu yra pripažįstama ir besilaukianti moteris, kuri sutinka ar pati prašo, kad jai būtų atlikta aborto operacija. Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose moteris laikoma nukentėjusiaja ir už neteisėtą abortą nėra baudžiama. Kodėl moteris, kuri pati prašo atlikti neteisėtą abortą, yra

laikoma nukentėjusiaja? Kokie jos interesai nukenčia, jeigu ji pati sutinka (daugeliu atvejų pati to prašo), kad jai būtų padaryta neteisėta, pagal Lietuvos baudžiamuosius įstatymus baustina veika? Galbūt įstatymų leidėjai turėtų pasvarstyti, ar baudžiamuosiuose įstatymuose nereikėtų numatyti nėščią moterį kaip šio nusikaltimo subjekta.

Aborto baudžiamumas pagal Lietuvos ir užsienio valstybių įstatymus

Santrauka

Abortas – sąmoningas nėštumo nutraukimas pagal medicininės, socialinės arba asmeninės indikacijas. Tai gyvybės, esančios moters gimdoje, sunaikinimas chirurginiu būdu ar medikamentinėmis priemonėmis.

Lietuvoje legalus abortas atliekamas tik sveikatos priežiūros įstaigoje ir tik gydytojo, turinčio teisę atlikti tokias operacijas. Kitur atlikus abortą (taip vadinamas neteisėtas abortas), gali iškilti daug papildomų pavojų nėščiajai. Daugelyje Europos šalių, taip pat ir Lietuvoje, nėštumą leidžiama nutraukti tik iki 12 nėštumo savaitės, o neteisėtas nutraukimas laikomas nusikaltimu.

Šiame darbe nagrinėjama žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios problema, kadangi, neaptarus šio klausimo, iš esmės nebūtų galima suprasti, kodėl Lietuvoje bei užsienio valstybėse nusistovėjusi būtent tokia praktika abortų baudžiamumo klausimu. Taip pat nagrinėjama neteisėto aborto sudėtis pagal Lietuvos Respublikos įstatymus bei aborto baudžiamumo ypatumai užsienio valstybėse.

Pasaulyje nėra vieningos nuomonės aborto baudžiamumo klausimu, todėl darbe siekta apžvelgti kuo daugiau užsienio valstybių ir atskleisti, koks požiūris yra vyraujantis. Daugelyje valstybių, kur abortai yra leistini, neteisėto aborto sudėtis yra panaši. Įdomu pastebėti, jog kai kuriose jų nusikaltimo subjektu yra pripažįstama ir besilaukianti moteris, kuri sutinka ar pati prašo, kad jai būtų atlikta aborto operacija. Galbūt vertėtų pasiremti užsienio valstybių praktika ir mūsų baudžiamuosiuose įstatymuose numatyti moterį kaip šio nusikaltimo subjekta.

Punishability of abortion according to Lithuanian and foreign countries laws

Summary

An abortion is a deliberate termination of pregnancy due to medical, social or personal indications. It is a removal or expulsion of a fetus from the uterus induced by surgical, chemical, or other means.

A legal abortion can be performed only in healthcare institution and only by a doctor who has the right to perform such operations in Lithuania. An abortion that is performed elsewhere (an illegal abortion) can cause a lot of extra complications for a pregnant woman. In most European countries same as in Lithuania a pregnancy can be aborted only until the twelfth week of gestation and an illegal abortion is criminalized.

The work deals with the problem of the beginning of the protection of right to life of human fetus while not disputing this question would make impossible to understand the reasons why such a view on abortion punishability is common in Lithuania and foreign countries. An analysis of elements of illegal abortion according to Lithuanian laws is made and the punishability of abortion in foreign countries is described.

There is no one opinion on abortion punishability matter, therefore the objective of the work was to overview as many countries as possible and to give the dominant opinion. In many countries where an abortion is legalized the elements of an illegal abortion is similar. However, in some of them a pregnant woman who asks or consents to the termination of pregnancy is considered as a subject of the crime. Maybe using the practice of foreign countries should be discussed and a pregnant woman should be considered as a subject of this crime in Lithuanian laws.

Panaudotų šaltinių sąrašas

I Tarptautiniai teisės aktai

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista Protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7. // Žin., 2000, Nr. 96-3016.

II Įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. // Žin., 1992, Nr. 33–1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). // Žin., 2000, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). // Žin., 2000, Nr. 74-2262.
4. Jabonskis K. Baudžiamasis statutas su papildymais. Kaunas, 1931.
5. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. Vilnius, 1983.
6. Lietuvos Respublikos įstatymas Dėl Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos ratifikavimo. // Žin., 1995, Nr. 60-1501.
7. Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymas // Žin., 2002, Nr. 43-1602.
8. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos 1994 m. sausio mėn. 28 d. įsakymas Nr. 50 Dėl nėštumo nutraukimo operacijos atlikimo tvarkos // Žin., 1994, Nr. 18-299.
9. Lietuvos akušerių-ginekologų draugijos Etikos kodeksas.
<http://bioetika.sam.lt/index.php?1916118189>
10. Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas.
<http://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>
11. Kanados baudžiamasis kodeksas. <http://laws.justice.gc.ca/en/c-46/267462.html>
12. Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas. <http://icpo-vad.tripod.com/crimru.html>
13. Lenkijos baudžiamasis kodeksas. http://www.era.int/domains/corpus-juris/public/texts/legal_text.htm
14. Maltos baudžiamasis kodeksas.
http://docs.justice.gov.mt/lom/legislation/english/leg/vol_1/chapt9.pdf

15. Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamasis kodeksas.

<http://www.iuscomp.org/gla/statutes/StGB.htm#218>

III Specialioji literatūra

1. Abortas: moters teisė Europos Sąjungoje? www.dickute.lt
2. Abortas. Straipsnis iš Vikipedijos, laisvosios enciklopedijos.
<http://lt.wikipedia.org/wiki/Abortas>
3. Abortion law. http://en.wikipedia.org/wiki/Abortion_law
4. Abortion Laws Around the World.
<http://pewforum.org/docs/index.php?DocID=167>
5. Abramavičius A., Bieliūnas E., Drakšienė A., ir kt. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 1 knyga. Vilnius, 2000.
6. Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A., ir kt. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. Vilnius, 1996.
7. Anglickis M. Abortas po ar tabletė prieš. "Sveikas žmogus", 2006, Nr. 9.
<http://www.sveikaszmogus.lt/index.php?pagrid=meile&lid=2&rodyti=str&strid=35589&subtema=56>
8. Attorney General v. X. http://en.wikipedia.org/wiki/Attorney_General_v._X
9. Criminalisation of abortion in Portugal.
http://www.womenonwaves.org/article_1020.52-en.html
10. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje.
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/h2004_file.phtml?meta_i=2005&menuo=12&ff=1G&fnr=4
http://www.vrm.lt/fileadmin/Image_Archive/IRD/Statistika/h2004_file.phtml?meta_i=2004&menuo=12&ff=1G&fnr=4
11. Europe's abortion rules. BBC News. February 12, 2007.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6235557.stm>
12. History of abortion. http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_abortion
13. Kavoliūnaitė E. Žmogaus gyvybės teisinės apsaugos pradžios koncepcijos. // Teisės problemos, 2005/2 (48).
14. Kavoliūnaitė E. Žmogaus vaisiaus gyvybės apsauga baudžiamojoje teisėje.
[http://www.teise.org/docs/research/eglė\(pataisytas\).doc](http://www.teise.org/docs/research/eglė(pataisytas).doc)
15. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. Vilnius, 2002.

16. Lietuvos Respublikos teismų statistikos ataskaitos.
<http://www.teismai.lt/teismai/ataskaitos/statistika.asp>
17. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius, 1989.
18. Litvinaitė S. Abortas: pasirinkimas ar žmogžudystė?
<http://www.skrynia.lt/modules.php?name=News&file=article&sid=740>
19. Maksimaitis M. Lietuvos teisės šaltiniai 1918-1940 metais. Vilnius, 2001.
20. Malta Government Responds to EU's Pro-Abortion Recommendation.
<http://www.euthanasia.com/malta.html>
21. Medikamentinis abortas.
<http://www.sveikaszmogus.lt/index.php?pagrid=forumtema&lid=2&temid=188>
22. Nėštumo nutraukimas. Ką sako Islamas apie nėštumo nutraukimą.
<http://www.islamas.lt/abort.htm>
23. Nocius J. Nusikaltimai žmogui. Vilnius, 1998.
24. Nowicka, W. The Anti-Abortion law in Poland. The Report, September 2000.
http://www.federa.org.pl/english/reports/report00/rep00_3.htm#1
25. Organizacijos „Pro choice“ internetinis puslapis. <http://www.prochoice.com>
26. Organizacijos „Pro life“ internetinis puslapis. <http://www.prolife.com>
27. Portugal will legalise abortion. BBC News. February 12, 2007
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6350651.stm>
28. The Beijing Platform for Action (1995).
<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/index.html>
29. The Eighth Amendment of the Constitution of Ireland.
http://en.wikipedia.org/wiki/Eighth_Amendment_of_the_Constitution_of_Ireland
30. Therapeutic abortion in Islam: contemporary views of Muslim Shiite scholars and effect of recent Iranian legislation.
<http://jme.bmj.com/cgi/content/full/32/11/652>
31. United Nations Now Pushes Chile and Malta to Legalize Abortion.
<http://www.lifesite.net/ldn/2004/nov/04113003.html>
32. United Nations Population Division (1999). Word Abortion Policies 1999.
<http://www.un.org/esa/population/publications/abt/abt.htm>
33. United Nations Population Division (2002). Abortion Policies: A Global Review
<http://www.un.org/esa/population/publications/abortion>
34. Vansevičius S. Lietuvos baudžiamoji teisė ir procesas 1919-1940 metais. Vilnius, 1996.

IV Teismų praktika

1. Airijos Aukščiausiojo teismo sprendimas byloje Attorney General v. X. IESC 1; 1 IR 1 (1992). <http://www.bailii.org/ie/cases/IESC/1992/1.html>
2. Europos žmogaus teisių teismo sprendimas Vo/Prancūzija. VO v. FRANCE - 53924/00 [2004] ECHR 326 (8 July 2004)
<http://www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/2004/326.html>
3. JAV Aukščiausiojo teismo sprendimas Roe/Wade. 410 U.S. 113 (1973).
<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=CASE&court=US&vol=410&page=113>
4. Vokietijos Konstitucinio teismo sprendimas. German Federal Constitutional Court abortion decision. BVerfGE 39, 1. (1975)
http://swiss.csail.mit.edu/~rauch/nvp/german/german_abortion_decision2.html